

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Zuzana Holišová

Problematické aspekty smluvní pokuty

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Problematické aspekty smluvní pokuty* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Prostějově dne 10. 6. 2020

.....
Zuzana Holišová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Petru Bezouškovi, Ph.D., za jeho cenné rady a připomínky při vedení práce. Také bych ráda poděkovala své rodině, příteli a kamarádkám za obrovskou podporu po celou dobu studia.

Obsah

Seznam použitých zkratek	7
Úvod	8
1 Pojem smluvní pokuty.....	9
1.1 Smluvní pokuta – pojem	9
1.2 Funkce smluvní pokuty.....	9
1.2.1 Preventivní funkce.....	10
1.2.2 Reparační funkce.....	10
1.2.3 Sankční funkce	11
1.3 Ujednání smluvní pokuty	12
1.3.1 Určitost ujednání smluvní pokuty a její výše	12
1.3.2 Forma ujednání smluvní pokuty.....	14
2 Právní regulace smluvní pokuty.....	15
2.1 Vývoj právní úpravy smluvní pokuty	15
2.2 Aktuální právní úprava smluvní pokuty.....	17
2.3 Právní úprava na Slovensku.....	18
2.4 Změny v úpravě smluvní pokuty ve světle novely účinné od 1. 7. 2020	19
3 Sporné otázky	21
3.1 Přiměřenost výše smluvní pokuty.....	21
3.1.1 Kritéria přiměřenosti	22
3.1.2 Je pohledávka z nepřiměřené smluvní pokuty pohledávkou nejistou (a tedy nezpůsobilou k započtení dle § 1987 OZ)?.....	23
3.1.3 Je při posuzování (ne)přiměřenosti smluvní pokuty pro případ prodlení třeba ji hodnotit kumulativně s úrokem z prodlení?	24

3.2	Smluvní pokuta a úroky z prodlení	25
3.2.1	Rozlišení smluvní pokuty a úroků z prodlení.....	25
3.2.2	Úročení smluvní pokuty	26
3.2.3	Promlčení úroků z prodlení a smluvní pokuty	27
3.2.4	Souběh smluvní pokuty a úroků z prodlení.....	27
3.3	Moderace smluvní pokuty	28
3.3.1	Zvýšení smluvní pokuty	30
3.3.2	Lze moderovat již započtenou smluvní pokutu?	31
3.3.3	Moderace nepeněžitě smluvní pokuty	32
3.4	Smluvní pokuta vs. náhrada škody.....	33
3.5	Smluvní pokuta a odstoupení od smlouvy	34
3.6	Smluvní pokuta ve spotřebitelských smlouvách	35
3.7	Postoupení pohledávky utvrzené smluvní pokutou	37
4	Praktické příklady a jejich řešení	39
4.1	Příklad č. 1: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě porušení povinnosti A, zaplatí A smluvní pokutu osobě C	39
4.2	Příklad č. 2: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě porušení povinnosti A zaplatí třetí osoba C pokutu osobě B	40
4.3	Příklad č. 3: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě odstoupení od smlouvy kupujícím A zaplatí kupující A smluvní pokutu prodávajícímu B	41
4.4	Příklad č. 4: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě odstoupení od smlouvy prodávajícím B zaplatí kupující A smluvní pokutu prodávajícímu B.....	42

Závěr	44
Seznam použité literatury	46
Právní předpisy	46
Literatura	46
Články	48
Judikatura	50
Kvalifikační práce	52
Důvodové zprávy	52
Abstrakt	53
Abstract	54
Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce	55

Seznam použitých zkratek

ABGB	Patent císaře Františka I. č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský pro dědičné německé země spojené v rakouské monarchii (německy <i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie</i>)
BGB	Občanského zákoníku Spolkové republiky Německo; („ <i>Bürgerliches Gesetzbuch</i> “) přijatý dne 18. 8. 1896
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném k 31. 12. 2013
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (různá časová znění)
StřOZ	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (různá časová znění)
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (není-li stanoveno jinak)
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila Problematické aspekty smluvní pokuty. Toto téma jsem si vybrala na základě toho, že bych se i v budoucnu ráda věnovala závazkovému právu obecně, hlavně mě však zajímá problematika zajišťovacích a utvrzovacích institutů.

Domnívám se, že jde o téma velmi praktické a v běžném životě často používané. Jde sice o oblast prozkoumanou, nicméně některé otázky zůstávají stále sporné či pochybné. Nebudu se proto zabývat jen samotnou smluvní pokutou a její právní úpravou, ale hlavně její aplikací v praxi a také příbuznými instituty, jako jsou například úroky z prodlení či náhrada škody. Zaměřím se tak nejen na teoretickou část, ve které objasním původ, význam a právní zakotvení smluvní pokuty, ale i na problematické aspekty a na otázky, které mohou při její aplikaci vyvstat. Hlavně proto bude kladen důraz nejen na literaturu (zejména komentářovou), ale ve vysoké míře na soudní judikaturu, neboť právě ta je velmi důležitá a vytváří vodítka pro aplikaci institutů práva, které nejsou přímo v zákoně nijak obsáhle řešeny. Právě soudní rozhodování napomáhá k řešení sporných otázek týkajících se těchto institutů. Samotná právní úprava totiž není nijak obsáhlá, a proto je nutné zákon doplňovat znalostmi judikatury, komentářové a jiné odborné literatury.

Práce bude rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole mám v plánu se zaměřit na obecný popis institutu smluvní pokuty a její funkce. Ve druhé kapitole se budu krátce zabývat právní úpravou smluvní pokuty a jejím historickým vývojem. Zmíněn bude i zákon č. 163 z roku 2020, který novelizuje mimo jiné smluvní pokutu v souvislosti s nájmem bytu. Třetí (a také nejobsáhlejší) kapitola se bude týkat sporných otázek souvisejících se smluvní pokutou, detailněji bude rozebráno téma moderace smluvní pokuty. V poslední kapitole se budu pomocí praktických příkladů snažit objasnit řešení otázek či problémů, ke kterým může dojít při aplikaci smluvní pokuty v praxi.

Cílem mé práce tedy bude teoreticky i prakticky prozkoumat právní úpravu institutu smluvní pokuty a také vývoj jeho aplikace v praxi s významným zaměřením na praktické otázky týkající se smluvní pokuty. Ve své práci také neopomenou objasnit možnosti souběhu smluvní pokuty s jinými instituty a případné otázky, které by kolem něj mohly vzniknout.

1 Pojem smluvní pokuty

1.1 Smluvní pokuta – pojem

Smluvní (někdy se také vyskytuje označení konvenční¹) pokuta je institutem soukromého práva, který slouží k utvrzení (nikoli zajištění) povinnosti. Smluvní pokuta je zpravidla vedlejším ujednáním smlouvy, kterým se jedna strana zavazuje druhé poskytnout další plnění pro případ porušení smlouvy. Jak už plyne z této definice, je smluvní pokuta hrozbou, jež motivuje dlužníka ke splnění povinnosti což bude blíže rozebráno v podkapitole Funkce smluvní pokuty.

Smluvní pokuta má akcesorickou povahu ve vztahu k hlavní povinnosti, což znamená, že ujednání smluvní pokuty je závislé na hlavním dluhu. Není-li tak platně sjednán závazek, nemůže být platně sjednána ani smluvní pokuta.² Jiná situace však nastane, pokud hlavní závazek zanikne později, než vznikne právo na smluvní pokutu. V tomto případě má věřitel právo na splnění smluvní pokuty (např. při odstoupení od smlouvy, když právo na pokutu již vzniklo).

Smluvní pokuta je také založena na objektivní odpovědnosti – to znamená, že se strana porušující nemůže nijak osvobodit od povinnosti pokutu uhradit, a to ani v případě, že povinnost nebyla porušena jejím zaviněním. V rámci dispozitivnosti však je možné ujednat si, že právo na smluvní pokutu bude vznikat pouze při zaviněném porušení povinnosti.³

1.2 Funkce smluvní pokuty

Nejen funkce smluvní pokuty konkrétně, ale obecně funkce zajišťovacích a utvrzovacích institutů jsou velmi důležité, neboť mohou sloužit jako vodítko při volbě vhodného zajišťovacího nebo utvrzovacího institutu. Pokud totiž dlužník nemá dostatek finančních prostředků, ani existence sjednané smluvní pokuty věřiteli nijak

---

¹ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 586; shodně *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 28, Doplnky*. Praha: J. Otto, 1909, s. 796.

² „...lze souhlasit potud, že smluvní pokuta má akcesorickou povahu a nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku (nemůže bez něj existovat). Nevznikl-li platně závazek hlavní pro absolutní neplatnost smlouvy, nemůže dojít k porušení povinnosti ze smlouvy a nemohou ani nastat sankční důsledky takto sjednané smluvní pokuty.“ (Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. října 2011, sp. zn. 33 Cdo 4272/2009)

³ PELIKÁN, Martin. *Zajištění a utvrzení dluhu v praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 293.

nepomůže k vymožení dluhu, a je tedy lepší použít jiný institut, např. zástavní právo, který spíše zajistí uspokojení věřitele.

Obecnou funkcí smluvní pokuty je funkce utvrzovací, jak plyne již z jejího zařazení do utvrzovacích institutů spolu s uznáním dluhu. Co se týče dalších funkcí, např. Pelikán jich jmenuje rovnou pět.⁴ V této práci se budu držet toho, jak funkce smluvní pokuty označuje Horák, podle kterého má smluvní pokuta tři hlavní funkce – preventivní, reparační a sankční.⁵

1.2.1 Preventivní funkce

Preventivní funkcí smluvní pokuty se chce dosáhnout, aby k porušení smluvní povinnosti vůbec nedošlo. Tuto funkci můžeme také nazývat motivační, neboť motivuje dlužníka, aby splnil svou smluvní povinnost a nemusel věřiteli poskytovat další plnění ze svého majetku „nad rámec“ hlavní povinnosti.⁶ V literatuře můžeme najít také pojmenování této funkce jako zajišťovací, což souvisí zejména s předchozí právní úpravou v OZ⁷, kde se smluvní pokuta řadila mezi zajišťovací instituty.

Nejvyšší soud považuje preventivní funkci za nejdůležitější, neboť jak uvádí ve svém rozhodnutí: „*Účelem smluvní pokuty je donutit dlužníka pohrůžkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku.*“⁸

1.2.2 Reparační funkce

Co se týče reparační (někdy také uhrazovací) funkce smluvní pokuty, lze říci, že tato nastupuje až v případě splnění odkládací podmínky, tedy při porušení povinnosti smluvní pokutou utvrzené. Věřitel má právo na plnění ze smluvní pokuty, která mu má kompenzovat škodu, pokud nějaká vznikne. Aby smluvní pokuta plnila svou reparační funkci, měla by být sjednána přiměřeně k výši škody, která by porušením smlouvy mohla eventuálně vzniknout, aby onu vzniklou škodu mohla pokrýt.⁹ Pokud by totiž byla sjednána ve větší výši, stala by se částka přesahující vzniklou škodu jakousi kořistí věřitele.

---

⁴ Jde o funkce utvrzovací, zajišťovací, sankční, kompenzační a prevenční (PELIKÁN, Martin. *Zajištění a utvrzení dluhu v praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 289.)

⁵ HORÁK, Pavel. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony, s. 2071.

⁶ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Kodex, s. 586.

⁷ Srov. § 544 OZ

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009

⁹ KOLMAČKA, Viktor. O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky. *Obchodní revue*, 3/2019, s. 57.

Zde je namístě uvést, že aby měla smluvní pokuta reparační funkci, je třeba, aby byla sjednána jako tzv. paušalizovaná náhrada škody (tedy nesmí být zvláště sjednána povinnost náhrady škody) a škoda musí vzniknout. V opačném případě jde o pouhou sankci za porušení povinnosti. Pokud je však smluvní pokuta sjednána jako paušalizovaná náhrada škody a její výše přesahuje škodu skutečně vzniklou, v převyšující části lze mluvit o sankční funkci.¹⁰

1.2.3 Sankční funkce

Už ze samotného pojmu smluvní pokuta plyne její sankční (poenální) funkce, neboť slovo pokuta všeobecně evokuje trest jako následek porušení povinnosti. Toto velmi souvisí s vnímáním pokuty zejména jako veřejnoprávní sankce (např. ve správním či trestním právu).¹¹ Jde však o smluvní sankci, která musí být vždy sjednána stranami smlouvy, nelze ji uložit jednostranně.

Na tomto místě je zapotřebí se také vypořádat s pojmem penále, kdy tímto se rozumí sankce, kterou v soukromém právu stanoví zákon pro porušení smluvní povinnosti.¹² Typickým příkladem penále je přírážka k jízdě v případě, že cestující nemá platný jízdní doklad a tímto jednáním porušuje přepravní řád.¹³ Dodržovat přepravní řád je povinností vyplývající z přepravní smlouvy,¹⁴ která je uzavřena okamžikem vstupu cestujícího do dopravního prostředku nebo přepravního prostoru.¹⁵

Tuto situaci již řešil i Ústavní soud ve svém nálezu, kde vyslovil, že: „(...) smlouva o přepravě v městské hromadné dopravě je uzavírána konkludentním jednáním spočívajícím na straně cestujícího v nástupu do příslušného dopravního prostředku. Tím, že cestující nastoupí do dopravního prostředku, pak konkludentně přistupuje na celý rozsah poskytované služby. Mlčky přistupuje i na další, obecně známé vedlejší ujednání smlouvy, totiž mít u sebe platnou jízdenku a na vyzvání ji předložit ke kontrole. Pokud však cestující nezplatí před zahájením přepravy řádně a včas jízdné, které je cenou za poskytované služby, mlčky souhlasí i s tím, že mu bude účtována

¹⁰ ČERNÁ, Stanislava. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 586.

¹¹ TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta*. Olomouc, 2013. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc., s. 21.

¹² ČERNÁ, Stanislava. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 599.

¹³ Srov. § 2 odst. 3 vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu

¹⁴ Srov. § 2550 an NOZ

¹⁵ HORÁČEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 46.

smluvní pokuta stanovená a vymáhaná pověřeným pracovníkem dopravce.“¹⁶ Na tomto příkladě lze také velmi dobře poznat rozdíl mezi smluvní pokutou, která je dvoustranným ujednáním, a je tedy třeba vzájemného adresovaného jednání, zatímco penále je právním předpisem stanovená pokuta pro případ porušení smluvené povinnosti.

Sankční funkce smluvní pokuty nastupuje, pokud je spolu s ní sjednána náhrada škody nebo pokud při porušení smlouvy žádná škoda nevznikne. V takovém případě není smluvní pokutou co reparovat, a jde o pouhou sankci pro porušující stranu.¹⁷

1.3 Ujednání smluvní pokuty

Ujednání o smluvní pokutě založí v případě porušení povinnosti ze smlouvy právo druhé strany na plnění smluvní pokuty. Tato může být sjednána např. jako konkrétní jednorázová částka nebo jako částka za každý den prodlení,¹⁸ ale také třeba v podobě procent z dlužné částky nebo v nepeněžitě formě (§ 2048 NOZ), např. v naturáliích (opět je však třeba přesně konkretizovat).¹⁹ Smluvní pokuta však může být sjednána také „až do určité výše“, což je dle Nejvyššího soudu dostatečně určitá formulace.²⁰

Co se týče označení smluvní pokuty ve smlouvě, není nutné, aby byla tato nazvána přesně „smluvní pokuta“. Ujednání může být označeno třeba jako „penále“ anebo „poplatek za porušení“ – pro posouzení je však důležitý obsah smluvního ujednání.²¹

1.3.1 Určitost ujednání smluvní pokuty a její výše

Vzhledem k tomu, že smluvní pokuta je akcesorická k hlavní povinnosti, je tedy třeba, aby byla uzavřena smlouva určující práva a povinnosti touto smluvní pokutou utvrzené. K tomuto je vhodné uvést, že utvrzovaná povinnost nemusí vyplývat jen ze smlouvy, ale může plynout přímo ze zákona, jak se domnívá i Tintěra.²² Dle mého názoru je to správné řešení, nicméně stejně jako např. Šabata²³ nebo Kindl²⁴ se domnívám, že v tomto případě strany povinnost musí vymezit přímo v ujednání o

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000

¹⁷ PELIKÁN, Martin. *Zajištění a utvrzení dluhu v praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 291.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. ledna 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98

¹⁹ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1285.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. prosince 2002, sp. zn. 29 Odo 426/2001

²¹ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1283.

²² TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, 126 s. Teoretik, s. 30.

²³ ŠABATA, Karel. Smluvní pokuta – vybrané problémy. *Obchodní právo*. 2018, 27(1), s. 29-44.

²⁴ KINDL, Milan. *Zajištění a utvrzení dluhů*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2016, s. 445.

smluvní pokutě – tedy učinit ji obsahem smlouvy. Dále je třeba, aby ve smlouvě bylo určeno, za porušení jaké konkrétní povinnosti může být smluvní pokuta požadována – nestačí tedy pouhá formulace, že „strana A je v případě porušení smluvní povinnosti povinna zaplatit straně B smluvní pokutu“.²⁵ Oproti tomu vyjádření, že smluvní pokuta náleží za jakékoliv porušení povinnosti plynoucí ze smlouvy, je dostatečně určité, neboť není třeba konkrétně vymezovat, které povinnosti mají být porušeny, když tyto plynou ze smlouvy – Nejvyšší soud takovéto vyjádření považuje za „*ucelený a identifikovatelný soubor povinností*“.²⁶

Smluvní pokuta může být sjednána pro různé způsoby porušení smlouvy – od porušení povinnosti dodat předmět smlouvy v určeném termínu až po porušení mlčenlivosti.²⁷ Zároveň však zákon stanoví případy, kdy smluvní pokuta sjednána být nemůže – např. v případě výkonu práva (třeba v situaci, kdy má spotřebitel zákonné právo odstoupit od smlouvy²⁸), nebo v případě smlouvy o nájmu bytu (domu)²⁹, kdy se nepřihlíží k ujednání, které nájemci ukládá povinnost zaplatit smluvní pokutu pronajímateli. Úprava smluvní pokuty sjednané v neprospěch nájemce bytu (domu) se však s účinností zákona č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, mění, a smluvní pokutu již bude možné za určitých podmínek sjednat. K tomu více viz podkapitolu 2.4.

Pokud jde o určitost ujednané výše smluvní pokuty, nejjednodušší je samozřejmě určení pevné částky, určení procenta z nějaké hodnoty, či třeba určení konkrétního nepeněžitého plnění (např. 100 kg písku). V praxi se však můžeme setkat např. se smluvní pokutou, jejíž výše závisí na běhu času. V minulosti byl s takovým ujednáním problém, neboť rozhodovací praxe soudů se značně rozcházela. Tak např. Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl, že smluvní pokuta musí být určena tak, aby bylo možno zjistit její přesnou výši ke dni porušení povinnosti.³⁰ Později však výklad sjednotil Nejvyšší soud, který rozhodl, že ujednání, které výši smluvní pokuty činí

---

²⁵ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek V, (§ 1721 až 2520). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Kodex, s. 588.

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 23 Cdo 3196/2016

²⁷ Oproti tomu např. německé právo rozlišuje smluvní pokutu za nesplnění závazku a smluvní pokutu za neřádné splnění závazku (§ 340 a § 341 BGB)

²⁸ Srov. § 1818 NOZ

²⁹ Srov. § 2239 NOZ ve znění účinném do 30. 6. 2020

³⁰ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. března 1997, sp. zn. 8 Co 2675/96

závislou na době trvání porušení smlouvy, není neplatné.³¹ S tímto závěrem se poté ztotožnila i odborná literatura.³²

1.3.2 Forma ujednání smluvní pokuty

Předchozí právní úprava kogentně stanovovala povinnost sjednání pokuty v písemné formě.³³ Nejvyšším soudem bylo dokonce označeno za neplatné písemné uznání dluhu, pokud nebylo přijato taktéž písemně.³⁴ OZ tak byl ohledně otázky formy poměrně přísný. NOZ již toto výslovně nezakotvuje, a je tedy dle § 559 NOZ umožněno sjednat si smluvní pokutu např. i ústně. Oproti OZ je tak v NOZ i v této souvislosti zdůrazněn princip autonomie vůle, kdy nejenže si může každý zvolit, zda vůbec určitou smlouvu uzavře a kdo bude jeho smluvním partnerem, ale také to, v jaké formě tak učiní. V případě smluvní pokuty přitom písemná či jiná forma zákonem nařízena není.³⁵

Obecně písemná forma slouží jako pomyslný vztyčený prst, většina lidí se spíše cítí být vázána, když podepíše nějaký dokument. Písemná forma navíc také může posloužit k lepšímu uvědomění si, jaká smlouva je vlastně uzavírána a jaká všechna ujednání obsahuje. Samozřejmě, jako u všech právních jednání učiněných bezformálně, může nastat složitější situace při případném soudním dokazování, ale i toto je podle mého názoru součástí principu autonomie vůle a je na stranách smlouvy, jestli takové riziko podstoupí.

---

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. května 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99

³² PELIKÁN, Martin. *Zajištění a utvrzení dluhu v praxi*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky, s. 303; shodně TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015, Teoretik, s. 93.

³³ Srov. § 544 OZ ve znění účinném k 31. 12. 2013

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. května 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004

³⁵ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Kodex, s. 589.

2 Právní regulace smluvní pokuty

2.1 Vývoj právní úpravy smluvní pokuty

Smluvní pokuta je institutem, který má svůj původ již v římském právu. Tehdy fungovala jako příslib pokuty (*stipulatio poenae*), pokud dojde k porušení smluvní povinnosti.³⁶ Na našem území se pak smluvní pokuta objevovala v Koldínově zákoníku, který na našem území platil od roku 1579 do roku 1811, a to v článku H.IV., nesjednávala se však mezi stranami smlouvy, nýbrž nastupovala přímo ze zákona.³⁷

Roku 1811 byl vyhlášen ABGB, který rovněž obsahoval úpravu smluvní pokuty a který se používal až do vydání StřOZ³⁸. ABGB upravoval institut nazvaný „Výminka smlouvy o náhradu (konvencionální pokuta)“. Zde smluvní pokuta fungovala zejména jako náhrada škody: „*Smluvní strany mohou sjednati zvláštní úmluvu, že má býti místo újmy, která se má nahraditi, zapravena určitá peněžitá nebo jiná částka pro případ, že slib nebude buď vůbec nebo náležitým způsobem anebo že bude pozdě splněn.*“³⁹ Pokuta mohla být sjednána jako peněžitá nebo i nepeněžitá,⁴⁰ ale zajímavé je také to, že už tehdy byla upravena možnost moderace smluvní pokuty soudem. Toto, a později velmi podobné znění, přetrvalo až do roku 1916. Od roku 1917 do roku 1965 pak vypadala právní úprava smluvní pokuty v ABGB následovně: „*Smlouvající se strany mohou učiniti zvláštní dohodu, že ten, kdo by slibu nesplnil, buď vůbec nebo by ho nesplnil jak náleží, nebo by ho splnil příliš pozdě, povinen bude zapraviti na místě škody, kterou by měl nahraditi, určitou částku peněz nebo něco jiného. Dlužník nenabude, není-li zvláštní úmluvy, práva osvoboditi se zaplacením smluvené náhrady od plnění. Byla-li konvencionální pokuta slíbena pro případ, že nebudou dodrženy čas nebo místo plnění, může býti požadována i vedle plnění. Ve všech případech zmírní soudce, vyslechna po případě znalce, smluvenou náhradu, prokáže-li dlužník, že je přílišná.*“⁴¹ V jednom ustanovení tak byl vysvětlen pojem smluvní pokuty, zakotvena možnost jejího sjednání jak v peněžitě, tak nepeněžitě formě, dispozitivní pravidlo, že splněním smluvní pokuty se dlužník nezbavuje povinnosti splnit hlavní povinnost, a

³⁶ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 226.

³⁷ JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich sumou / od Pavla Krystyana z Koldína*. 5. vydání. Praha: Všeherd, 1876, s. 257.

³⁸ StřOZ, ve znění účinném k 1.1.1951

³⁹ Srov. § 1336 ABGB ve znění účinném ke dni 30.6.1868

⁴⁰ KRČMÁŘ, Jan a ANDRES, Bedřich, SPÁČIL, Jiří, ed. *Právo občanské. [III], Právo obligační*. 4., dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, Klasická právnícká díla, s. 96.

⁴¹ Srov. § 1336 ABGB ve znění účinném k 31. 12. 1950

taktéž možnost moderace smluvní pokuty soudem. Tato úprava byla na českém území účinná až do roku 1950.

Ve StřOZ účinném od roku 1951 byla smluvní pokuta zařazena v hlavě 14, která upravovala zajištění závazků, což byla významná změna oproti předchozí úpravě, kde byla zařazena mezi instituty upravující náhradu škody. Smluvní pokuta byla pojata jako paušalizovaná náhrada škody, musela být sjednána vždy písemně a mohla být jen ve formě peněžitě.⁴² I zde bylo upraveno moderační právo soudu, a navíc byl výslovně zakotven zákaz vzdát se předem práva domáhat se snížení smluvní pokuty u soudu. Porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou muselo být v této právní úpravě zaviněné.

V dubnu roku 1964 vstoupil v účinnost zákon OZ, který však v té době neobsahoval žádné ustanovení o smluvní pokutě. V roce 1992 byly tzv. velkou novelou občanského zákoníku⁴³ do zákona včleněny dva paragrafy, které smluvní pokutu upravovaly, a stejně jako ve StřOZ byly zařazeny mezi zajišťovací instituty.⁴⁴ Rovněž stejně jako v předchozí úpravě byla obligatorní písemná forma, a i zde se pro vznik nároku na plnění smluvní pokuty vyžadovalo zaviněné porušení smlouvy.⁴⁵

Z ustanovení § 544 odst. 1, podle kterého *je účastník, který tuto povinnost poruší, zavázán pokutu zaplatit*, jakož i z odborné literatury⁴⁶ bylo možno usoudit, že jde pouze o peněžitě plnění. Oproti tomu se však objevil i názory že mohlo jít i o plnění nepeněžitě.⁴⁷ Já se spíše přikláním k výkladu, že mohla být sjednána i smluvní pokuta v nepeněžitě formě, nicméně pravdou je, že v praxi se tato forma téměř nepoužívala (často právě z důvodu nejistoty ohledně toho, jestli je smluvní pokuta takto sjednaná platně).

---

⁴² § 284 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

⁴³ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník

⁴⁴ KINDL, Milan. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. II, § 460-880*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, Velké komentáře, s. 1606.

⁴⁵ Srov. § 545 odst. 3 OZ

⁴⁶ KINDL, Milan. In FIALA, Josef, KINDL, Milan. *Občanský zákoník: komentář. II. díl, (§ 488 až 880)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. Kodex, s. 1007; shodně ŠKÁROVÁ, Marta In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 962.

⁴⁷ HUŠEK, Jan. In FALDYNA, František, HUŠEK, Jan, POHL, Tomáš. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2., rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 49; shodně BEJČEK, Josef in BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, MAREK, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky. Cenné papíry*. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 137.

Co se týče obchodního zákoníku účinného od roku 1992⁴⁸, ten také obsahoval tři paragrafy týkající se smluvní pokuty. Ty upravovaly pouze objektivní odpovědnost u smluvní pokuty v obchodně závazkových vztazích, trvání nároku na zaplacení smluvní pokuty i při odstoupení od smlouvy a možnost moderace nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty.

2.2 Aktuální právní úprava smluvní pokuty

Do konce roku 2013 u nás byla dvoukolejnost právní úpravy smluvní pokuty, která byla upravena jak v ObchZ, tak v OZ. V současné době je smluvní pokuta upravena pouze v NOZ, a není zde již speciální úprava pro vztahy mezi podnikateli. V úpravě relativních majetkových práv ji nalezneme v dílu 8 – zajištění a utvrzení dluhů. Oproti předchozím úpravám už nespadá mezi instituty zajišťovací, ale spolu s uznáním dluhu ji zákon řadí mezi ty utvrzovací,⁴⁹ což je zcela jistě posun správným směrem od minulé právní úpravy, neboť v té smluvní pokuta nebyla zařazena úplně šťastně. Už na první pohled je jasné, že smyslem zajišťovacích institutů je umožnit věřiteli, pokud nedojde ke splnění dluhu, uspokojit se jinak. Pokud je však sjednána smluvní pokuta, nemá věřitel nijak zaručeno poskytnutí náhradního plnění; jinými slovy, pokud dlužník nechce nebo nemůže splnit hlavní povinnost, tím spíše nebude plnit smluvní pokutu.

To však není jediná změna. Je třeba dále uvést, že současné pojetí smluvní pokuty je založeno na objektivní odpovědnosti, kdy není vyžadováno zaviněné porušení utvrzené povinnosti.⁵⁰ Změna nastala také ve formě ujednání o smluvní pokutě, která již není obligatorně písemná, a ve formě smluvní pokuty, která nyní výslovně může být jak peněžitá, tak nepeněžitá.⁵¹ Taktéž možnost moderace smluvní pokuty v občanskoprávních vztazích, jež byla nově včleněna do NOZ a která v předchozí občanskoprávní úpravě zcela absentovala a v obchodněprávní úpravě se vyskytovala v nepatrně odlišné formě, je jednou z novinek.⁵²

---

⁴⁸ Zákon č. 513/1991 Sb., ObchZ, ve znění účinném k 31. 12. 2013

⁴⁹ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1281

⁵⁰ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony, s. 2071.

⁵¹ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 586.

⁵² LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1290.

Je možné si všimnout, že aktuální úprava smluvní pokuty je kombinací úpravy v ObchZ a OZ. Z obchodního zákoníku byl převzat princip objektivní odpovědnosti a částečně také úprava možnosti moderace, ve zbytku se pak použila úprava z OZ. Lze tedy říct, že institut smluvní pokuty doznal jistého vývoje. Dle mého názoru došlo k posunu k lepšímu, neboť např. konkrétně rozšíření podoby smluvní pokuty i na nepeněžitou mi i přes složitější možnost moderace přijde jako krok vpřed, a společně s odpadnutím požadavku na obligatorní písemnou formu také jako další krok k naplnění principu autonomie vůle.

2.3 Právní úprava na Slovensku

S ohledem na historicko-politický vývoj našeho státu považuji za důležité v této práci zmínit i právní úpravu smluvní pokuty na Slovensku, neboť jak naše, tak slovenská úprava smluvní pokuty, resp. občanského práva obecně, vychází ze stejného základu. U našich východních sousedů je v současné době stále platný zákon č. 40/1964 Sb., občiansky zákonník. Tento byl (a nadále je) přítom na Slovensku až do konce roku 2013 účinný v téměř shodném znění, v jakém platil i u nás před vstupem NOZ v účinnost.

V důsledku toho lze říci, že slovenská právní úprava je nám blízká. V občianskom zákonníku upravují smluvní pokutu tři ustanovení, kde jedno z nich je oproti původně společného zákoníku nové, a bylo zde včleněno novelou v roce 2007. Toto ustanovení upravuje možnost moderace smluvní pokuty nově i v občanskoprávních vztazích, když do té doby bylo umožněno pouze pro vztahy obchodněprávní.⁵³ Ze slovenské komentářové literatury lze vyčíst, že zde, až na několik málo výjimek, panuje názor, že lze smluvní pokutu sjednat pouze jako peněžitou.⁵⁴

Smluvní pokuta je na Slovensku upravena zvlášť pro obchodněprávní vztahy, a to v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodný zákonník, který byl rovněž společný pro Slovenskou a Českou republiku. Pro obchodněprávní vztahy je smluvní pokuta upravena taktéž ve třech ustanoveních. Z výše uvedeného tedy plyne, že na

---

⁵³ JURIŠOVÁ, Kristýna. *Zmluvná pokuta: občianske právo verzus obchodné právo* [online]. www.pravnenoviny.sk, 10. srpna 2017 [cit 24. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.pravnenoviny.sk/obcianske-pravo/zmluvna-pokuta-obcianske-pravo-verzus-obchodne-pravo>>

⁵⁴ „Zmluvná pokuta je zmluvou určená peňažná suma, ktorú je dlžník povinný zaplatiť veriteľovi, alebo veriteľ dlžníkovi, ak dôjde k porušeniu povinností, ktoré na seba zmluvou prevzali...“ (ŤAPÁK, Josef. In VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. 3. Vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 723.)

Slovensku byla zachována dvoukolejnost právní úpravy smluvní pokuty, s tím, že dílčí nedostatky (např. moderace smluvní pokuty u občanskoprávních vztahů) jsou zákonodárcem řešeny novelami či rozhodovací praxí.

2.4 Změny v úpravě smluvní pokuty ve světle novely účinné od 1. 7. 2020

I přesto, že je tato práce psána ještě před účinností zákona č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, považuji za velmi důležité zde alespoň zmínit dopady této novely, která nabude účinnosti dne 1. 7. 2020.

Touto novelou se mění ustanovení § 2239 NOZ, a to tak, že od 1. 7. 2020 bude znít následovně: *„Nepřihlíží se k ujednání ukládajícímu nájemci povinnost, která je vzhledem k okolnostem zjevně nepřiměřená.“* Ze zákona byl tedy zcela vypuštěn výslovný zákaz sjednání smluvní pokuty v neprospěch nájemce bytu (domu). V souvislosti s touto změnou byl pak upraven i § 2254 odst. 1 NOZ, který bude nově účinný v tomto znění: *„Ujednají-li strany, že nájemce dá pronajímateli peněžitou jistotu, že zaplatí nájemné a splní jiné povinnosti vyplývající z nájmu, nebo ujednají-li si pro případ porušení těchto povinností smluvní pokutu, nesmí jistota a právo na zaplacení smluvní pokuty v souhrnu přesáhnout trojnásobek měsíčního nájemného.“*⁵⁵

Dle důvodové zprávy tato změna souvisí nejen s odlehčením státního rozpočtu. Složení jistoty je totiž považováno za odůvodněný náklad na bydlení a může odůvodňovat poskytnutí mimořádné okamžité pomoci dle zákona o hmotné nouzi⁵⁶, a pokud by nájemci nemuseli platit příliš vysoké jistoty, nebylo by poskytování této dávky tolik zapotřebí (anebo v menší míře). Novela reaguje hlavně na skutečnost, že ačkoliv zákaz sjednání smluvní pokuty v neprospěch nájemce původně sloužil k nájemcově ochraně, tak ve výsledku vedl k opačnému efektu, kdy pronajímatelé nastavovali jistotu z opatrnosti v co nejvyšší možné výši, přičemž tato skutečnost poté zapříčinila, že osobám, které neměly dostatek volných finančních prostředků ke složení jistoty, mohlo být nájemní bydlení odepřeno.⁵⁷

---

⁵⁵ zákon č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

⁵⁶ zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, s. 39.

Byl tedy vytvořen jakýsi kompromis, na základě kterého si strany mohou sjednat smluvní pokutu pro případ porušení smluvní povinnosti nájemcem, avšak tato možnost je limitována trojnásobkem měsíčního nájemného. V budoucnu si tedy strany budou moci sjednat např. jistotu ve výši jednoho měsíčního nájmu a výše dvou měsíčních nájmuů pak bude limitem pro smluvní pokuty vzniklé na základě porušení povinností nájemcem.

3 Sporné otázky

3.1 Přiměřenost výše smluvní pokuty

Nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení⁵⁸, alespoň naznačuje jejich přiměřenou výši a poskytuje jakousi oporu pro smluvní strany ohledně úroků z prodlení.⁵⁹ U smluvní pokuty však zákon výslovně neuvádí, jaká je její maximální výše, ani co se rozumí přiměřeností smluvní pokuty. V minulé právní úpravě byl hlavním kritériem zejména soulad s dobrými mravy, přičemž se domnívám, že rozhodovací praxe soudů je do jisté míry použitelná i dnes. Přiměřeností se zabývá až soud, a to na návrh dlužníka hned v první fázi moderačního procesu. Výsledkem pak může být určení, že pokuta byla sjednána jako nepřiměřená, přičemž poté může dojít k moderaci smluvní pokuty, anebo – pokud je smluvní pokuta sjednána v rozporu s dobrými mravy – dojde i bez návrhu k prohlášení neplatnosti takového ujednání. Půjde o absolutní neplatnost – dle mého názoru námitka relativní neplatnosti není na místě, protože dlužník může soudu navrhnout snížení smluvní pokuty, přičemž tento úkon svým způsobem nahrazuje námitku relativní neplatnosti ujednání o smluvní pokutě. Námitka relativní neplatnosti samozřejmě vyloučena není, nicméně pro dlužníka je mnohem jednodušší navrhnout moderaci než relativní neplatnost ujednání o smluvní pokutě, a tudíž mnohdy složitě prokazovat, že byly naplněny důvody pro relativní neplatnost ujednání. Pro dlužníka tedy existují dvě možnosti – jedna pouze na jeho návrh, kdy dochází k moderaci, a druhá, kdy se vyslovuje neplatnost celého ujednání a věřiteli nevzniká nárok ani na část smluvní pokuty.⁶⁰

Jedním z hlavních kritérií by podle mého názoru mělo být určení, zda výše smluvní pokuty dokáže splnit své funkce – tedy zda je splněn požadavek, aby *„pokuta zahrnovala všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat.“*⁶¹ Také lze říci, že nepřiměřená pokuta je taková, která výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody.⁶²

---

⁵⁸ Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky

⁵⁹ Dle mého názoru však není zcela vyloučeno, aby se výše zákonných úroků z prodlení stala vodítkem při určování přiměřenosti alespoň u smluvních pokut sjednaných pro prodlení s plněním peněžité povinnosti.

⁶⁰ K prohlášení neplatnosti však nemůže dojít pouze z důvodu nepřiměřenosti smluvní pokuty, jak plyne i z rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 17. prosince 2014, č. j. 4 Cmo 223/2015-145

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001

⁶² KINDL, Milan. ROZEHNAL, Aleš. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 274.

3.1.1 Kritéria přiměřenosti

Při posuzování přiměřenosti výše smluvní pokuty se musí soud zabývat zpravidla několika kritérii. S ohledem na to, že každý případ je jiný, je třeba posuzovat jeho konkrétní okolnosti, kterých může být hned několik. Šabata ve svém článku uvádí, že zkoumat lze pouze ty okolnosti, které zde byly v okamžiku sjednávání smluvní pokuty.⁶³

Pokud jde o kritérium hodnoty a významu utvrzované povinnosti, to je ve fázi rozhodování o nepřiměřenosti sice dobrovolné (i když se k němu soudy občas uchylují), ale ve fázi samotného rozhodování o snížení už je zhodnocení této okolnosti povinné ze zákona.⁶⁴ Co se týče hodnoty utvrzované povinnosti, její vyjádření bude u peněžité povinnosti poměrně snadné (a snadnější pak bude i porovnání hodnoty utvrzované povinnosti a výše sjednané peněžité smluvní pokuty), u nepeněžité povinnosti je možno použít např. znalecký posudek, aby byla zjištěna její hodnota. Ohledně významu je pak třeba zkoumat hlavně subjektivní prvky – např. výslovné uvedení, že věřitel na plnění spěchá z nějakého konkrétního důvodu.⁶⁵

Soud také často posuzuje, zda porušením povinnosti vznikla věřiteli nějaká škoda. Pokud tedy byla pokuta sjednána tak, aby případně nahradila vzniklou škodu, která ale věřiteli nevznikla, může soud k této skutečnosti přihlídnout.⁶⁶ Soud také může vzít v potaz, jestli je vedle smluvní pokuty zachováno právo na náhradu škody. Výše škody je také podstatná při samotném snižování výše smluvní pokuty, neboť tvoří hranici, pod kterou se soud při snižování nemůže dostat.⁶⁷

Význam mohou mít také jiné majetkové postihy či sankce vůči dlužníkovi. Soud se v tomto případě může zaměřit například na to, zda zákon za porušení stejné povinnosti ukládá porušující straně zaplatit penále, zda vzniká straně oprávněné ze smluvní pokuty právo na úroky z prodlení, či jestli je sjednán nějaký způsob zajištění. Sice nejde o hlavní kritérium při posuzování, nicméně jeho absolutní odmítnutí

---

⁶³ ŠABATA, Karel. Smluvní pokuta – vybrané problémy. *Obchodní právo*. 2018, 27(1), s. 29-44.

⁶⁴ „V první fázi soud řeší otázku, zda byla sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta. Pro toto posouzení zákon žádná kritéria nestanoví; závěr o tom, zda je sjednána nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta, je tedy věcí volného uvážení soudu. (...) Není rovněž vyloučeno, aby soud již při posuzování této otázky přihlédl k významu a hodnotě zajišťované povinnosti, zákon mu to však neukládá.“ (Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. ledna 2004, sp. zn. 32 Odo 400/2004)

⁶⁵ Např. šaty na svatbu, rakev na pohřeb, květiny na oslavu, ...

⁶⁶ NOVÁČEK, Roman. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*. 4/2002, s. 118-119.

⁶⁷ Srov. § 2051 zákona č. 89/2012 Sb. NOZ

Nejvyšším soudem⁶⁸ je dle mého názoru nešťastné. Zcela jistě jde o okolnost, ke které by soud měl přihlížet, i když není jediná a zcela rozhodující.

Vliv na rozhodnutí soudu by naopak neměla mít skutečnost, že smluvní pokuty byly sjednány nevyváženě či v neprospěch jedné ze stran. I když lze najít názory, že reciprocita může mít při posuzování nepřiměřenosti význam,⁶⁹ já se nedomnívám, že by na to měl být kladen jakýkoliv důraz, a to s ohledem na autonomii vůle stran a na skutečnost, že to, co je pro někoho zanedbatelným porušením, může být pro jiného významné, a naopak. Tento můj názor má oporu nejen v odborné literatuře⁷⁰, ale i v rozhodnutí Nejvyššího soudu⁷¹.

Výše uvedená kritéria a mnoho dalších může (ale nemusí) soud při svém volném uvážení o přiměřenosti výše smluvní pokuty použít. Nelze je však nikdy hodnotit samostatně. Vždy je třeba přihlídnout ke všem okolnostem konkrétního případu a na základě pečlivého posouzení rozhodnout, zda se zrovna v posuzovaném případě jedná o smluvní pokutu sjednanou v nepřiměřené výši.

3.1.2 Je pohledávka z nepřiměřené smluvní pokuty pohledávkou nejistou (a tedy nezpůsobilou k započtení dle § 1987 OZ)?

Nejprve je třeba vymezit, kdy je pohledávka nejistou a neurčitou. Pohledávka je nejistá tehdy, když lze pochybovat o tom, jestli vůbec existuje. Neurčitá je pak taková pohledávka, kde jsme si sice jisti, že existuje, avšak jsou zde pochybnosti o výši pohledávky. Tyto pochybnosti je třeba posuzovat z pohledu adresáta započtečního prohlášení (nikoli však jeho subjektivního pohledu, ale z pohledu osoby dle ustanovení

---

⁶⁸ „Žádnou právní oporu v díkci § 301 obch. zák. nemá ani postup odvolacího soudu, pokud podle svého vyjádření zohlednil při moderaci nárok žalobkyně na souběžný úrok z prodlení vedle jejího práva na smluvní pokutu za porušení téže povinnosti.“ (Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. 32 Cdo 3622/2011)

⁶⁹ PATĚK, Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 78; shodně NOVÁČEK, Roman. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*. 4/2002, s. 118-119.

⁷⁰ TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta*. Olomouc, 2013. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrS, s. 136.

⁷¹ „Je věcí smluvních stran, zda považují za nutné zajistit splnění svých závazků smluvní pokutou, jakož i věcí vzájemné dohody, o které závazky půjde a jak vysoká bude smluvní pokuta. Závazky pro některé strany nevýznamné mohou být jinými smluvními partnery považovány za natolik důležité, že se dohodnou na jejich zajištění smluvní pokutou a stejným způsobem může být různými subjekty posuzována i různá výše smluvní pokuty. Hledisko vyváženosti smlouvy však v popsaném ohledu nemá oporu v zákoně a nemůže být ani důvodem pro snížení nepřiměřené smluvní pokuty.“ (Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. prosince 2006, sp. zn. 29 Odo 1105/2003)

§ 4 odst. 2 věta druhá NOZ⁷²). Pohledávka, kterou dlužník uznal, nebo o které již bylo pravomocně rozhodnuto, není nejistá ani neurčitá.

Co se týče nároku na smluvní pokutu, není dle mého názoru možné, aby možnost moderace výše pokuty byla důvodem pro nekompenzabilitu, naopak přesné ujednání ve smlouvě činí pohledávku jistou, a tím, že je ujednána její výše či způsob výpočtu, vlastně i určitou. S tímto souhlasí také Šilhán, který smluvní pokutu považuje za příklad vysoké míry likvidity – tedy snadné prokazatelnosti důvodu i výše pohledávky.⁷³ Opačný názor vyjádřil např. Handlar⁷⁴, jeho názor však byl podle mě překonán zejména judikaturou Nejvyššího soudu⁷⁵. Také Kolmačka dovozuje závěr, že započitatelnost pohledávky ze smluvní pokuty je možná.⁷⁶

3.1.3 Je při posuzování (ne)přiměřenosti smluvní pokuty pro případ prodlení třeba ji hodnotit kumulativně s úrokem z prodlení?

Vzhledem k tomu, že hlavním kritériem pro posouzení přiměřenosti smluvní pokuty je soulad s dobrými mravy, je třeba se zabývat nejen smluvní pokutou samotnou, ale i dalšími okolnostmi, např. jestli je dluh ještě jinak zajištěn nebo třeba utvrzen. Úroky z prodlení jsou zcela jistě určitým pomocným kritériem – k této problematice se vyjádřil i Nejvyšší soud, který řekl, že: „*Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty je třeba přihlédnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši úroků z prodlení, které též představují sankci za porušení povinnosti, i výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.*“⁷⁷

Ačkoliv je možné přihlížet ke skutečnosti, že byly sjednány úroky z prodlení, není možné učinit závěry o nepřiměřenosti smluvní pokuty a moderační právo použít pouze

---

⁷² MALIŠ, Daniel. Nepřípustnost jednostranného započítávání „nejistých nebo neurčitých“ pohledávek. [online]. Epravo.cz, 3. února 2015 [cit. 5. května 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nepripustnost-jednostranneho-zapocitavani-nejistych-nebo-neurcitych-pohledavek-96893.html>>

⁷³ ŠILHÁN, Josef. Započtení pohledávky „nejisté nebo neurčité“. *Právní rozhledy*. 22/2018, s. 763.

⁷⁴ HANDLAR, Jiří. In PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku: komentář k § 1721-2893 OZ podle stavu k 1. 4. 2017 ve znění zákona č. 460/2016 Sb.* Praha: Leges, 2017, s. 613.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. dubna 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016

⁷⁶ KOLMAČKA, Viktor. O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky. *Obchodní revue*, 3/2019, s. 57.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001

s přihlédnutím k této jedné okolnosti.⁷⁸ Podle Nováčka se však dlužníkovy šance na snížení smluvní pokuty zvyšují, bylo-li vůči dlužníku uplatněno právo na úroky z prodlení.⁷⁹

3.2 Smluvní pokuta a úroky z prodlení

V této kapitole je třeba ujasnit si odlišení smluvní pokuty a úroků z prodlení, neboť v praxi dochází k častému zaměňování těchto dvou institutů. Je to z toho důvodu, že mají mnoho společného a někdy mohou plnit stejnou funkci – zejména v případě, že jsou sjednány úroky z prodlení současně se smluvní pokutou pro případ prodlení s plněním peněžité povinnosti sjednané ve smlouvě. Zatímco smluvní pokuta je především sankcí, úroky z prodlení jsou spíše náhradou pro věřitele za to, že nemohl s penězi nakládat. Každopádně v obou případech na ně vzniká právo při porušení nějaké povinnosti (ať už povinnosti splnit včas, nebo jiné).

Jak uvedli Slováček s Provazníkem, prodlení dlužníka a z něj plynoucí nárok na placení úroků z prodlení rozšiřuje rozsah povinností z hlavního závazku, kdežto smluvní pokuta rozsah povinností z původního závazku nerozšiřuje, ale vzniká vedle něj jako nárok zcela samostatný.⁸⁰

3.2.1 Rozlišení smluvní pokuty a úroků z prodlení

Zřejmě nejzásadnějším rozdílem je to, že zatímco úrok z prodlení je příslušenstvím pohledávky, smluvní pokuta je samostatným nárokem. S touto skutečností se pojí fakt, že i promlčení běží jinak u smluvní pokuty, která se promlčuje samostatně, a jinak u úroků z prodlení, které se promlčují společně s hlavním dluhem.⁸¹ Důležité také je, že pokud je dluh zajištěn zástavním právem, tak se toto automaticky vztahuje na úroky z prodlení, již však ne na smluvní pokutu.⁸² Ustanovení

---

⁷⁸ „Je nepochybné, že v důsledku porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou mohou vzniknout oprávněnému vedle práva na smluvní pokutu i další majetková práva, jako například právo na náhradu škody a právo na úroky z prodlení. Též k těmto právům, vzniklým z porušení téže povinnosti, soud při použití moderačního oprávnění přihlédne (v tomto smyslu je odkaz odvolacího soudu na shora cit. rozsudek Nejvyššího soudu správný), nemůže však použití moderačního oprávnění založit pouze na výši vzniklé škody nebo pouze na výši (byť uhrazeného) úroku z prodlení (jak tomu bylo v této věci), aniž by výši smluvní pokuty též poměřoval hodnotou a významem zajišťované povinnosti.“ (rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 32 Cdo 1002/2008)

⁷⁹ NOVÁČEK, Roman. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*. 4/2002, s. 118-119.

⁸⁰ SLOVÁČEK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy. *Právní rozhledy*. 20/2013, s. 687.

⁸¹ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony, s. 2075.

⁸² Srov. § 1313 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

§ 1313 OZ však není zcela přesné, neboť se zde hovoří o příslušenství dluhu, zatímco v § 513 OZ je vymezeno příslušenství pohledávky.

Dalším rozdílem je, že zatímco smluvní pokuta musí být mezi stranami ujednána, úrok z prodlení plyne ze zákona, strany však mají možnost si jeho výši smluvně upravit.⁸³ Pokud tak neučiní, použije se podpůrná sazba upravená podzákoným právním předpisem.⁸⁴ Úroky z prodlení jsou tedy zákonnou sankcí, smluvní pokuta je potom sankcí plynoucí ze smlouvy. Tato skutečnost je také důvodem, proč je umožněn souběh těchto dvou institutů i přesto, že v případě sjednání smluvní pokuty pro případ prodlení s plněním povinnosti je porušení téže povinnosti sankcionováno dvakrát.⁸⁵

Co se týče úroku z prodlení, ten se váže pouze k peněžitě povinnosti⁸⁶ a může být pouze v peněžitě formě, zatímco smluvní pokuta může mít formu jak peněžitou, tak nepeněžitou, a navíc může zajišťovat nepeněžitou i peněžitou povinnost. Ohledně náhrady škody pak smluvní pokuta nárok na náhradu škody vylučuje⁸⁷ (není-li ujednáno jinak), úroky z prodlení se pouze započítávají na náhradu škody⁸⁸.

3.2.2 Úročení smluvní pokuty

Jak již bylo uvedeno výše, úroky z prodlení jsou příslušenstvím pohledávky. Dle zákonné úpravy tak není možné požadovat úroky z těchto úroků, pokud si to strany výslovně neujednaly (nebo pokud nenastane situace uvedená v ustanovení § 1806 věta druhá nebo § 1932 odst. 2 NOZ). Zásadně tedy neplyne právo na úroky z prodlení z úroků z prodlení.⁸⁹ Oproti tomu ze smluvní pokuty, jejíž ujednání je sice akcesorickým závazkem, ale samotný nárok na její zaplacení je již samostatným nárokem, mohou plynout úroky z prodlení.⁹⁰ Domnívám se, že toto řešení je správné, neboť není důvod nepřiznat věřiteli právo na úroky z prodlení, které plynou z jeho samostatného nároku na zaplacení smluvní pokuty.

⁸³ Srov § 1970 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁴ Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17.3.2009, sp. zn. 26 Cdo 4988/2009

⁸⁶ Srov. § 1970 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁷ § 2050 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁸ § 1971 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

⁸⁹ ŠKÁROVÁ, Marta. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 9. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 755.

⁹⁰ ČECH, Petr. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 21.

3.2.3 Promlčení úroků z prodlení a smluvní pokuty

Jak smluvní pokuta, tak úroky z prodlení jsou majetkovými právy a jako takové se promlčují po třech letech.⁹¹ Úroky z prodlení, ač se jejich výše může v čase změnit, jsou nárokem jednoduším, a proto se promlčují jako celek, což je závěr, ke kterému dospěla i judikatura Nejvyššího soudu.⁹² Promlčecí lhůta tedy začíná běžet v den, kdy se dlužník ocitl v prodlení, a jakmile se promlčí jistina, úroky jsou jako příslušenství promlčeny také.

Oproti tomu smluvní pokuta jako samostatný nárok má svůj vlastní režim promlčení – nejde o v budoucnu se opakující plnění, ale jednotlivé právo na plnění vzniká vždy samostatně za každou časovou jednotku, s jejímž uplynutím se vznik práva na plnění smluvní pokuty pojí.⁹³ Co se týče nároku na smluvní pokutu, je možné, že i po promlčení utvrzované pohledávky tento nárok stále trvá.⁹⁴

3.2.4 Souběh smluvní pokuty a úroků z prodlení

V minulosti se objevovaly názory, že souběh úroků z prodlení a smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení s plněním povinnosti není možný, a takové ujednání ve smlouvě je neplatné.⁹⁵ Tato přesvědčení však již byla vesměs překonána a většina odborné veřejnosti se dnes kloní k názoru, že nárok na plnění smluvní pokuty nevyklučuje nárok na úrok z prodlení, který je sankcí nastupující ze zákona.⁹⁶ Zde je však třeba si uvědomit, jak by smluvní pokuta měla být ve smlouvě formulována, neboť nepřesná formulace by mohla způsobit posouzení tohoto ujednání jako úroků z prodlení, zejména pokud bude smluvní pokuta sjednána jako sankce za prodlení s plněním dluhu. Proto hlavně z tohoto důvodu se jeví vhodným ujednání o smluvní pokutě např. oddělit do zvláštního článku smlouvy, a pokud možno i přesně označit. Z logiky věci plyne, že u nepeněžité povinnosti (kde není možnost požadovat úroky

⁹¹ § 611 a § 621 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., NOZ

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006 – „*Povinnost dlužníka platit úroky z prodlení se splněním úvěru nebo jiného dluhu (závazku) nevzniká samostatně (nově) za každý den trvání prodlení, ale jednorázově v den, kterým se dlužník ocitl v prodlení se splněním tohoto závazku; tímto dnem počíná u tohoto práva podle ustanovení § 393 odst. 1 obč. zák. běžet promlčecí doba a jejím uplynutím se právo promlčí „jako celek“.*

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. října 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001

⁹⁴ SLOVÁČEK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy. *Právní rozhledy*. 20/2013, s. 687.

⁹⁵ PETR, Bohuslav. Ještě jednou k problematice smluvních pokut. *Právní rozhledy*, 4/1999, s. 203.

⁹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 591.

z prodlení) není takový souběh možný, a případné ujednání sankce za prodlení s plněním bude pravděpodobně posouzeno jako ujednání o smluvní pokutě.

Souběh úroků z prodlení a smluvní pokuty může mít význam při posuzování nepřiměřenosti některého ujednání. Zatímco při posuzování přiměřenosti výše úroků z prodlení se k výši sjednané pokuty nepřihlíží, při posuzování smluvní pokuty bude přihlíženo i k sjednané výši úroků z prodlení.⁹⁷

3.3 Moderace smluvní pokuty

Při uzavírání smlouvy je mnohdy velmi těžké odhadnout správnou výši smluvní pokuty tak, aby vhodně plnila všechny své funkce, často se proto stává, že bývá „pro jistotu“ sjednána vysoká, někdy až nepřiměřená smluvní pokuta. Moderací nepřiměřené smluvní pokuty se rozumí její snížení soudem. Je „nově“ upravena v ustanovení § 2051 NOZ, dle kterého lze oproti předchozí právní úpravě v ObchZ moderaci provést pouze na žádost dlužníka. Toto ustanovení chrání především dlužníka, který je při podpisu smlouvy většinou buď přesvědčen o své schopnosti v budoucnu dostát svým závazkům, a je tedy ochoten souhlasit i s nepřiměřenou výší smluvní pokuty, nebo si plně neuvědomuje, až do jaké výše se smluvní pokuta může vyšplhat.⁹⁸ V tomto ohledu je zde velká změna oproti situaci za staré právní úpravy v OZ, neboť ten vůbec nezakotvoval možnost moderace nepřiměřeně vysoké pokuty soudem. Pokud byla smluvní pokuta nepřiměřená a v rozporu s dobrými mravy, bylo takové ujednání o smluvní pokutě absolutně neplatné dle ustanovení § 39 OZ, a k takové neplatnosti přihlížel soud *ex officio*, tedy bez návrhu dlužníka. V tom případě věřitel vůbec neměl nárok na plnění smluvní pokuty. Došlo tedy ke změně nejen ve prospěch dlužníka, jak by se mohlo zdát, ale svým způsobem se zlepšilo i postavení věřitele, který by při sjednání nepřiměřeně vysoké pokuty neměl nárok ani na její část.

Pozitivně hodnotím posun v právní úpravě, kde dle předchozího obchodního zákoníku byla v závazkových vztazích možnost moderace smluvní pokuty soudem i bez návrhu dlužníka. V nové úpravě v NOZ, kde tak lze učinit pouze na jeho žádost, je dle mého názoru lépe naplněna zásada autonomie vůle, neboť s touto není úplně v souladu, když soud zasahuje do smluvních ujednání stran, aniž by si to alespoň

---

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009

⁹⁸ Navzdory požadavku, aby byla smluvní pokuta sjednána v určité výši, nebo aby byl určitý způsob pro vypočtení smluvní pokuty, v praxi lze stále najít spousta případů, kdy dlužník není schopen si možnou výši smluvní pokuty plně uvědomit.

jedna ze stran přála, nebo aniž by se k tomu mohl věřitel nějak vyjádřit. Inspiraci obchodním zákoníkem s připojením podmínky, že o moderaci smluvní pokuty musí požádat sám dlužník, tak považuji za správnou. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 2051 NOZ je kogentní, nelze se práva navrhnout snížení smluvní pokuty u soudu vzdát – není možné, aby si strany smlouvy vyloučily možnost moderačního práva soudu, a nemohou jej ani nijak rozšiřovat.⁹⁹

Samotný moderační proces probíhá ve třech fázích – první je samotné posouzení nepřiměřenosti, poté následuje rozhodnutí o snížení, a nakonec soud určí rozsah snížení smluvní pokuty. Snižuje však celkovou výši pokuty, nikoli způsob jejího vypočtu,¹⁰⁰ zároveň se také nemůže dostat pod výši skutečně vzniklé škody.¹⁰¹ I když z textu zákona můžeme vyčíst, že soud má pouze možnost, nikoli povinnost nepřiměřenou smluvní pokutu snížit, pravděpodobnost, že soud po učinění závěru, že smluvní pokuta byla sjednána jako nepřiměřená, ji nijak nesníží, se blíží téměř nule. Svůj názor na moderační oprávnění soudu vyslovil Nejvyšší soud v rozhodnutí z roku 2005: „V případě, kdy soud dojde k závěru o nepřiměřenosti smluvní pokuty, nastupuje druhá fáze jeho rozhodování, kdy posoudí, zda-li použije svého moderačního práva či nikoli, tj. zda-li nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu sníží. Ustanovení § 301 obch. zák. zakotvuje právo soudu, nikoli však jeho povinnost snížit nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu.“¹⁰² Někteří autoři jsou v této otázce přísní a oponují výše uvedenému rozsudku s tím, že pokud soud dojde k závěru o nepřiměřenosti smluvní pokuty, musí ji snížit.¹⁰³ Já se oproti tomu domnívám, že k situacím, kdy soud dojde k závěru o nepřiměřenosti, neaplikuje již ale samotné snížení, sice bude opravdu docházet velmi zřídka, nicméně je to možné, a pokud k tomu dojde, bude zapotřebí velmi pečlivého odůvodnění soudu, proč tak neučinil.¹⁰⁴

---

⁹⁹ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1290; shodně ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (§ 2521-3081, relativní majetková práva 2. část)* Praha: Wolters Kluwer, a. s., s. 595.

¹⁰⁰ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony, s. 2079.

¹⁰¹ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1293.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. ledna 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004

¹⁰³ KINDL, Milan. *Zajištění a utvrzení dluhů*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2016, s. 462; shodně LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1292.

¹⁰⁴ TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013, s. 175.

Jak již bylo zmíněno výše, moderační proces není jednoduchý a často se stává, že soudy dochází k jiným závěrům o nepřiměřenosti při stejných výších smluvní pokuty. Na tomto lze vidět, jak důležité je individuální posouzení každého jednotlivého případu, neboť v jedné situaci může být 0,5 % denně z dlužné částky posouzeno jako nepřiměřené,¹⁰⁵ a v jiné situaci mohou být přiměřená i 3 % denně z dlužné částky.¹⁰⁶ Za sjednocující lze považovat rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2011, dle něhož: „Zatímco smluvní pokuta sjednaná ve výši zhruba 0,5 % denně z dlužné částky je posuzována jako platné ujednání, které je v souladu s dobrými mravy, ujednání o smluvní pokutě ve výši 1% denně je zpravidla považováno za neplatný právní úkon, který se příčí dobrým mravům.“¹⁰⁷ Vždy je však třeba vzít v úvahu konkrétní okolnosti, a po pečlivém posouzení a řádném odůvodnění je možné se od tohoto rozhodnutí odchýlit.

3.3.1 Zvýšení smluvní pokuty

Navzdory tomu, že v zákoně je výslovně uvedeno, že moderací se rozumí snížení smluvní pokuty, nabízí se otázka, zda je nějaká možnost zvýšení smluvní pokuty, která byla ujednána jako příliš nízká, neboť jinak by mohlo dojít k výraznému omezení práva na náhradu škody. Takovéto omezení práva na náhradu škody je možné od účinnosti NOZ, neboť do té doby nebylo možno se platně vzdát nároku na náhradu škody, respektive nebylo možno se vzdát práva, které mělo teprve vzniknout. Takové ujednání bylo dle § 574 odst. 2 OZ, které bylo kogentní povahy, absolutně neplatné.¹⁰⁸

Dnes již ustanovení § 2898 NOZ umožňuje se práva na náhradu škody vzdát, i zde ovšem existují limity (nelze se vzdát práva na náhradu újmy na přirozených právech, nebo práva na náhradu škody způsobené úmyslně či z hrubé nedbalosti, nebo třeba práva slabší strany na náhradu jakékoliv újmy).¹⁰⁹

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 32 Cdo 529/2011

¹⁰⁶ „...smlouva ze dne 6. 4. 1995 stanoví smluvní pokutu ve výši 3 % z neuhrazené částky nájemného za každý den prodlení. Takové ujednání není v rozporu se zákonným předpisem ani jej neobchází a nepřichází se dobrým mravům a není tedy neplatné podle § 39 obč. zák., jak správně dovodil odvolací soud. Výši smluvní pokuty z hlediska její přiměřenosti posoudil s ohledem na hodnotu a význam povinnosti zajištěné smluvní pokutou.“ (usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99)

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 33 Cdo 3123/2010

¹⁰⁸ ŠKÁROVÁ, Marta. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. II, § 460-880*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1680.

¹⁰⁹ HRÁDEK, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (§ 2521-3081, relativní majetková práva 2. část)* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014.

Situace, kdy je pokuta sjednána v příliš nízké výši, by se dle Krenka dala řešit tak, že soud by mohl celé ujednání o smluvní pokutě posoudit jako neplatné, a oprávněnému by poté mohl být přiznán nárok na náhradu škody, která by nebyla ničím limitovaná.¹¹⁰ Domnívám se však, že i přesto, že se smluvní pokuta sjednaná v nízké výši může zdát nepřiměřená, není možné ji pouze z tohoto důvodu posoudit jako v rozporu s dobrými mravy a za neplatně sjednanou, ale je třeba zohlednit i mnohé další okolnosti. Pokud zákon umožňuje vzdát se práva na náhradu škody, je podle mého názoru samozřejmé, že se lze tohoto práva vzdát právě i sjednáním nízké smluvní pokuty. Jsem však toho názoru, že v takovém případě by mělo být z ujednání o smluvní pokutě jasné, že se takovým jednáním strana svého práva na náhradu škody vzdává. Tímto se pak opět naplňuje autonomie vůle smluvních stran, které takovým jednáním využívají své možnosti vzdát se práva na náhradu škody.

3.3.2 Lze moderovat již započtenou smluvní pokutu?

V předchozí právní úpravě se hrozba moderace nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty dala „obejít“ jejím započtením. Započtením totiž dle pojetí OZ pohledávka zanikla, a dále tedy nebylo možné do tohoto práva zasahovat. Prvním náznakem změny bylo rozhodnutí Krajského soudu v Plzni¹¹¹. Na ten navázal, a od předchozí praxe se tak odchýlil, Nejvyšší soud rozsudkem z roku 2018, ve kterém uvedl, že: „*Strany si nemohou dohodou vyloučit moderaci smluvní pokuty. Tím spíše nemůže moderaci smluvní pokuty vyloučit jedna ze stran svým jednostranným právním jednáním (zápočtem).*“¹¹² Souhlasím s názorem, podle kterého toto rozhodnutí je i přesto, že bylo vydáno za účinnosti ObchZ, který byl zrušen ke dni 1. 1. 2014, použitelné i dnes, neboť úvaha v něm obsažená je mi velmi blízká a dle mého názoru přesně naplňuje účel zákona, který zcela zřejmě sleduje ochranu dlužníka před nepřiměřeně vysokou smluvní pokutou.¹¹³ Ochrana dlužníka před zbavením jeho práv se zde zajišťuje tím, že jde o ustanovení kogentní, a to jak ve staré (zařazení mezi kogentní ustanovení taxativně vyčtená v ustanovení § 263 ObchZ), tak i v nové právní

¹¹⁰ KRENK, Michal. Smluvní pokuta. *Obchodní právo*. 3/2017, s. 1.

¹¹¹ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 64 Co 403/2016

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. dubna 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016

¹¹³ ŘIČÁNEK, Matěj. *Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu k otázce moderace jednostranně započtené smluvní pokuty* [online]. Epravo.cz, 24.července 2018 [cit. 21. února 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/prelomove-rozhodnuti-nejvyssiho-soudu-k-otazce-moderace-jednostranne-zapoctene-smluvni-pokuty-107948.html>>; shodně DIVÍŠEK, František. KRÁLOVÁ, Michala. *Moderace smluvní pokuty po provedení zápočtu*. [online]. Epravo.cz, 22.června 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moderace-smluvni-pokuty-po-provedeni-zapocetu-107761.html>>.

úpravě.¹¹⁴ Nelze se tedy od něj odchýlit ani dohodou stran, ani jednostranným jednáním (kompenzační úkon).

Nejvyšší soud rozhodl, že moderace smluvní pokuty má účinky *ex tunc* – tedy k okamžiku ujednání o smluvní pokutě. Tímto se však dostáváme do situace, že soud moderuje právo, které ale vzniklo až později (v okamžiku porušení utvrzené povinnosti) – proto se domnívám, že správnou cestou je moderace k okamžiku vzniku práva na smluvní pokutu. Ať už ale dojde k moderaci s účinky k okamžiku ujednání smluvní pokuty nebo k okamžiku vzniku práva na její zaplacení, bylo započítáváno proti pohledávce, která neexistovala (resp. neexistovala v té výši). Pokud tedy dojde k moderaci již započtené smluvní pokuty, je třeba se vypořádat s tím, jak bude nahlíženo na kompenzační úkon. V tuto chvíli Kolmačka uvažuje nad dvěma možnostmi – zpětná neúčinnost započtení, nebo kondikce.¹¹⁵ Já osobně se přikláním k řešení kondikcí ve vztahu k plnění z právního důvodu, který odpadl, a to dle ustanovení § 2991 odst. 2 NOZ. Vzhledem k tomu, že moderační právo působí s účinky *ex tunc*, dochází ke vzniku bezdůvodného obohacení až odpadnutím právního důvodu – tedy rozhodnutím o moderaci.¹¹⁶ Z toho plyne závěr, že pokud dojde k moderaci započtené pokuty, vzniká osobě povinné ze smluvní pokuty právo na vydání bezdůvodného obohacení ve výši, o kterou byla smluvní pokuta snížena.

3.3.3 Moderace nepeněžitě smluvní pokuty

S novým občanským zákoníkem se objevila výslovná možnost sjednání pokuty v jiné než peněžitě formě, což samozřejmě vede k rozšíření tohoto institutu a k jeho širší využitelnosti. Pojí se s tím však i nepříjemnosti v podobě vypořádávání se s moderací takto ujednaných pokut, což souvisí i s tím, že jde o v praxi ne zrovna často používané ujednání, nebyla tedy zatím možnost vytvořit k tomuto tématu judikaturu.

Problematické také může být, pokud je smluvní pokuta sjednána ve formě nedělitelného plnění. Jako vhodné řešení této situace přichází v úvahu třeba ujednání ve smlouvě, jak tuto situaci případně vyřešit, např. vyjádřit v penězích hodnotu nedělitelného plnění, což by zřejmě neměl být problém s ohledem na požadavek

---

¹¹⁴ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony, s. 2078.

¹¹⁵ KOLMAČKA, Viktor. O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky. *Obchodní revue*, 3/2019, s. 57.

¹¹⁶ MELZER, Filip, CSACH, Kristian. In MELZER, Filip, a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 1301.

určitosti, neboť v souladu s výkladem ustanovení § 1722 NOZ musí být předmět závazkového vztahu majetkové povahy – z čehož můžeme dovodit i možnost peněžního vyjádření. Pokud by došlo ke sjednání nepeněžité pokuty v nepřiměřené výši mohlo by to být posouzeno jako ujednání v rozporu s dobrými mravy, které je dle § 580 odst. 1 NOZ absolutně neplatné. Nebylo by tedy vůbec potřeba řešit rozdělení nedělitelného plnění nebo jiné jeho vypořádání.

Vzhledem k tomu, že ani za více než šest let účinnosti nového občanského zákoníku, a v něm výslovně zakotvené možnosti sjednávat nepeněžité pokuty, nedochází k její aplikaci nijak často, budeme si muset zřejmě i na sjednocující judikaturu soudů chvíli počkat. Zatím je pouze na stranách smlouvy, jakým způsobem si takovou pokutu sjednají, a jak ošetří případné problémy s její možnou nepřiměřeností.

3.4 Smluvní pokuta vs. náhrada škody

Instituty smluvní pokuty a náhrady škody jsou si velmi blízké, zejména s ohledem na skutečnost, že ve velkém množství případů slouží smluvní pokuta jako paušalizovaná náhrada škody.¹¹⁷ Pokud dojde k porušení smluvní povinnosti, může být někdy velmi obtížné a zdlouhavé prokazovat u soudu výši skutečné škody. Právě proto se strany uchylují ke sjednání smluvní pokuty, na kterou má věřitel nárok, i pokud škoda nakonec nevznikne¹¹⁸. Věřitel se tak zbavuje důkazního břemene ohledně prokazování výše škody.

Defaultní řešení vycházející ze zákona je takové, že pokud je sjednána smluvní pokuta, nemá věřitel právo na náhradu škody. Vzhledem k tomu, že jde o ujednání dispozitivní,¹¹⁹ mohou si strany ujednat (a taky tak často činí) i odlišné řešení. V případě, že je sjednána smluvní pokuta se současným nárokem na náhradu škody, je zde významně uplatněna sankční funkce smluvní pokuty, neboť věřitel obdrží kromě náhrady škody i částku nad rámec své (hlavní) pohledávky, čímž je dlužník trestán za porušení povinnosti a zároveň je vyloučena kompenzační funkce smluvní pokuty. Je možné sjednat si také to, že oprávněný bude mít nárok na náhradu škody pouze ve výši, která smluvní pokutu převyšuje.

---

¹¹⁷ V ABGB byla úprava smluvní pokuty zakotvena v § 1336 v hlavě nazvané O právo na náhradu škody a na zadostiučinění, smluvní pokuta zde byla jednou z forem náhrady škody

¹¹⁸ § 2048 NOZ

¹¹⁹ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017 Beckova edice komentované zákony, s. 2078.

Na provázanost těchto dvou institutů lze soudit také ze skutečnosti, že výše vzniklé škody je spodním limitem, pod který se soud při moderaci smluvní pokuty nemůže dostat; jde o minimum, které musí oprávněný vždy obdržet.¹²⁰ Také funkce limitace povinnosti k náhradě škody stanovuje určitý limit ve vztahu k náhradě škody – jde však o horní limit, kde výše smluvní pokuty (pokud není sjednána vedle povinnosti k náhradě škody) limituje náhradu škody a stanovuje maximální plnění, které může oprávněný obdržet. Právě z tohoto důvodu by při sjednávání smluvní pokuty měla být snaha sjednat ji v takové výši, aby teoreticky mohla pokrýt vzniklou škodu a aby oprávněnému ze smluvní pokuty, byla škoda reparována v případě vzniku vyšší škody.

Závěrem bych chtěla citovat Zdeňka Kovaříka, který v Právních rozhledech velmi poeticky napsal, že „*Smluvní pokuta a úroky z prodlení jsou jen dvěma blízkými větvemi téhož stromu, to je náhrady škody.*“¹²¹ Oba instituty mají totiž společný původ v náhradě škody a oba jsou odpovědnostními nároky.

3.5 Smluvní pokuta a odstoupení od smlouvy

Smluvní pokutu lze sjednat pro případ porušení smluvené povinnosti, nikoli však v souvislosti s výkonem práva, kterým je odstoupení od smlouvy.¹²² Navzdory obsahu ustanovení § 2049 NOZ, dle kterého *zaplacení smluvní pokuty nezavazuje dlužníka povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený*, je možnost ujednat si smluvní pokutu odlišně, neboť jde o ustanovení dispozitivní.¹²³

Strany si mohou ujednat tzv. nepravou smluvní pokutu, jejímž zaplacením se dlužník zbaví povinnosti plnit hlavní smluvní povinnost.¹²⁴ Je tedy jasné, že nepravá smluvní pokuta zde má povahu odstupného dle ustanovení § 1992 NOZ, pouze s tím rozdílem, že u nepravé smluvní pokuty musí nejprve dojít k porušení povinnosti, aby na ni vznikl nárok, kdežto u odstupného nemusí k žádnému porušení dojít. Navíc k zániku smlouvy dochází až zaplacením smluvní pokuty, kdežto u odstupného je tomu tak již v okamžiku doručení oznámení o odstoupení se závazkem uhradit odstupné.¹²⁵ Rozdíl je také v tom, že odstoupit od smlouvy zaplacením odstupného lze jen tehdy,

---

¹²⁰ § 2051 NOZ

¹²¹ KOVAŘÍK, Zdeněk. Smluvní pokuta. *Právní rozhledy*. 9/1999, s. 454.

¹²² rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. října 2011, sp. zn. 32 Cdo 4469/2010

¹²³ ČERNÁ, Stanislava. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V, (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 592.

¹²⁴ KOVÁČOVÁ, Anna. Smluvní pokuta v občanskoprávních vztazích. *Právní fórum*. 8/2012, s. 355.

¹²⁵ ŠILHÁN, Josef. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1192.

pokud odstupující strana dosud žádné plnění nepřijala ani neposkytla, zatímco k zániku smlouvy zaplacením nepravé smluvní pokuty může dojít i u takového závazku, kde již bylo plněno.¹²⁶

Problematická situace také může nastat, pokud vznikne právo na zaplacení smluvní pokuty ze smlouvy, od které bylo odstoupeno. Zde se opět dostáváme k akcesoritě smluvní pokuty a otázce, kdy ještě smluvní pokuta následuje osud hlavního závazku, a kdy už ne. I přesto, že pokud dojde k odstoupení od smlouvy s účinky *ex tunc*, a závazek se tak ruší od počátku (tedy nevznikl se zpětnou platností), došlo-li již k porušení povinnosti a nárok na smluvní pokutu tak vznikl, stal se tento nárok samostatným. Následně tedy, i když dojde k zániku utvrzované povinnosti, nárok na samotnou smluvní pokutu bude i nadále trvat.¹²⁷ Ostatně i judikatura dospěla k tomuto závěru a ustálila se na něm.¹²⁸

3.6 Smluvní pokuta ve spotřebitelských smlouvách

V občanském právu mohou vznikat stovky různých právních vztahů mezi různými subjekty. Velká část těchto vztahů vzniká mezi spotřebitelem a podnikatelem, kde podnikatelem je ten *kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku (...)*¹²⁹ Párovým pojmem je pak spotřebitel, který je vymezen v ustanovení § 419 NOZ, který za spotřebitele označuje člověka, který *mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná*. Z vyvratitelné právní domněnky obsažené v ustanovení § 433 odst. 2 NOZ plyne, že spotřebitel je zásadně slabší stranou smlouvy.

Právě s ohledem na to, že je spotřebitel slabší stranou smlouvy, lze v právní úpravě nalézt množství ustanovení na jeho ochranu. Tato ochrana většinou plyne z evropského práva, konkrétně z velkého množství směrnic na ochranu spotřebitele (k tomu viz dále). Spousta těchto směrnic byla implementována do českého právního řádu a nyní jsou tak jeho součástí.

---

¹²⁶ TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. s. 185.

¹²⁷ TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. s. 169.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. června 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003 („Nárok na smluvní pokutu však v důsledku odstoupení od smlouvy nezaniká, vznikl-li ještě před odstoupením od smlouvy...“)

¹²⁹ § 420 NOZ

Na základě směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách¹³⁰ nalezneme v občanském zákoníku ustanovení, které stanoví zdánlivost nepřiměřených ujednání ve smlouvě. Přímo v příloze ke směrnici pak v bodě 1, písmenu e) je *požadavek na spotřebiteli, který neplní svůj závazek, aby platil nepřiměřeně vysoké odškodné* podmínkou, která může být pokládána za nepřiměřenou.¹³¹ Ačkoliv v českém překladu stojí „odškodné“, v angličtině je namísto toho použito slovo *compensation*, ve slovenštině *náhrada*. Právě ve slovenském právním řádu byl použit text, který onu náhradu definoval jako *sankciu spojenú s nesplnením jeho závázku*.¹³² Lze tedy dovodit, že odškodným se myslí i nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta.

Sjednání smluvní pokuty k tíži spotřebitele jako takové ve spotřebitelských smlouvách není samo o sobě nepřiměřené. Je však důležité posoudit, v jaké výši, za jakých okolností a za porušení jaké povinnosti byla smluvní pokuta sjednána. Obecně bude za nepřiměřenou považována pokuta způsobující nerovnost v právech a povinnostech v neprospěch spotřebitele. Také je důležité, zda bylo ujednání smluvní pokuty obsaženo přímo v textu smlouvy, anebo např. v obchodních podmínkách. Konkrétně k umístění smluvní pokuty do obchodních podmínek se vyjádřil Ústavní soud, dle kterého: *„Z uvedeného plyne konečný závěr, který dopadá na věc stěžovatele, že v rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu (podobně jako rozhodčí doložka) zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis).“*¹³³ Tento náleží pochází z roku 2013 a byl vydán za účinnosti OZ, tedy před účinností současného občanského zákoníku. Domnívám se však, že výše uvedený náleží dnes již není absolutně aplikovatelný a že jeho závěry nelze bez dalšího použít na 100 %. S účinností NOZ totiž vešlo v účinnost ustanovení § 1753,¹³⁴ které podstatně mění situaci, a pokud se prokáže, že druhá strana výslovně přijala ujednání o smluvní pokutě, byť obsažené v obchodních podmínkách, bude toto

---

¹³⁰ směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

¹³¹ Článek 3 odst. 3 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

¹³² § 53 odst. 4 písm. k) zákona č. 40/1964 Sb., občiansky zákonník

¹³³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11

¹³⁴ *Ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně; k opačnému ujednání se nepřihlíží. Zda se jedná o takové ustanovení, se posoudí nejen vzhledem k jeho obsahu, ale i ke způsobu jeho vyjádření.*

ujednání účinné. Také Nejvyšší soud v roce 2018 ve svém rozhodnutí zdůraznil, že: „Názor prosazovaný dovolatelkou, že smluvní pokuta sjednaná v úvěrových podmínkách, které jsou součástí smlouvy o úvěru, je – bez dalšího – ujednáním neplatným ve smyslu § 55 odst. 2 a § 56 odst. 1 obč. zák., není správný. ... V rámci této části posouzení je třeba přihlídnout k tomu, zda a jak měl spotřebitel možnost seznámit se s obsahem ujednání o smluvní pokutě, a to z hlediska čitelnosti, rozsahu, míry srozumitelnosti a přehlednosti. Z pouhého umístění v textu obchodních (úvěrových) podmínek však závěr o nepřiměřenosti vyplývat nemůže.“¹³⁵

3.7 Postoupení pohledávky utvrzené smluvní pokutou

Při postoupení pohledávky dochází také k převodu příslušenství a všech práv spojených s pohledávkou (včetně zajištění) na nabyvatele. Vzhledem k tomu, že smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky ve smyslu ustanovení § 513 NOZ, a dle NOZ není již ani zajištěním, nabízí se otázka, jaký je osud smluvní pokuty při postoupení pokutou utvrzené pohledávky.

Je třeba odlišit dvě situace, a to situaci, kdy nárok na smluvní pokutu vznikne před postoupením pohledávky, a situaci, kdy vznikne až po jejím postoupení. Pokud v době postoupení ještě nevznikl nárok na smluvní pokutu, jde pouze o právo s pohledávkou spojené dle ustanovení § 1880 NOZ. V takovém případě ujednání o smluvní pokutě přechází společně s postupovanou pohledávkou, neboť je akcesorické a následuje její osud.¹³⁶

Pokud však právo na splnění smluvní pokuty vzniklo ještě před postoupením pohledávky, zde je třeba říct, že by nárok na smluvní pokutu neměl být automaticky postoupen spolu s postupovanou pohledávkou. Navzdory tomu, že ujednání o smluvní pokutě jako takové je akcesorické, v okamžiku porušení povinnosti vzniká samostatný nárok na splnění smluvní pokuty a tento samostatný nárok nesleduje osud hlavní pohledávky (pokud není ujednáno jinak).¹³⁷

Ohledně výše uvedeného se plně shodují s názorem Paťka, který ve svém článku zkritizoval rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2006, sp. zn. 32 Odo

---

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. března 2018, sp. zn. 33 ICdo 45/2017

¹³⁶ PATĚK, Daniel. Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty). Právní rozhledy. 2008, roč. 16, č. 8, s. 294 – 297.

¹³⁷ PATĚK, Daniel. Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty). Právní rozhledy. 2008, roč. 16, č. 8, s. 294 – 297.

475/2005¹³⁸, neboť i já se domnívám, že závěr Nejvyššího soudu o tom, že smluvní pokuta automaticky přechází na nabyvatele, ať již jako pouhé ujednání, nebo jako již vzniklý nárok na smluvní pokutu, je nesprávný. Domnívám se, že není třeba odlišovat, zda je právo na smluvní pokutu splatné nebo ne, spíše je nutné zkoumat, zda nárok na zaplacení existuje, a jakmile ano, jde o samostatný nárok, který nenásleduje osud utvrzené povinnosti automaticky.

---

¹³⁸ „Pohledávka, která je zajištěna smluvní pokutou, přechází na postupníka včetně práva na smluvní pokutu bez ohledu na to, zda toto právo spojené s pohledávkou bylo v době postoupení pohledávky již splatné, či dosud nesplatné, popřípadě se jednalo teprve o budoucí nárok. Není přitom rozhodné, zda právo spojené s postupovanou pohledávkou je či není samostatně uplatnitelné.“

4 Praktické příklady a jejich řešení

4.1 Příklad č. 1: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě porušení povinnosti A, zaplatí A smluvní pokutu osobě C

Už na první pohled je jasné, že v tomto případě jde o plnění smluvní pokuty ve prospěch jiné osoby, než která je stranou hlavního závazkového vztahu. I když při sjednávání smluvní pokuty půjde většinou o dvoustranný vztah, může nastat situace, kdy bude v ujednání figurovat třetí osoba.

Touto problematikou se zabýval i Nejvyšší soud, který v roce 2010 rozhodl, že takovéto ujednání není možné, neboť: „*Smluvní pokutu si mohou sjednat pouze smluvní strany pro případ porušení povinnosti vyplývající z jimi uzavřené smlouvy. Jinými slovy, smluvní pokutu mohou sjednat pouze osoby v postavení věřitel – dlužník hlavního (smluvní pokutou zajišťovaného) závazku.*“¹³⁹ K tomuto rozhodnutí se kloní Lasák¹⁴⁰, proti němu naopak stojí např. Patěk, který se domnívá, že takové ujednání o smluvní pokutě je možné a půjde v podstatě o smlouvu ve prospěch třetí osoby,¹⁴¹ také Tintěra připouští, že je možné zavázat se k zaplacení smluvní pokuty ve prospěch třetí osoby.¹⁴²

Možnost sjednání smluvní pokuty ve prospěch třetí osoby uznávají také Horák s Břízou.¹⁴³ Na tomto místě je třeba zmínit i článek Pavla Horáka, ve kterém zvažuje takovéto ujednání posoudit jako nepojmenované zajištění závazku,¹⁴⁴ a já osobně se k tomuto přikláním, neboť z výslovné dikce zákona plyne, že smluvní pokutu je oprávněn požadovat věřitel. Nadto lze ze zákona dovodit, že ujednání o smluvní pokutě je ujednáním dvoustranným. Dle mého názoru je tedy takové ujednání třeba posoudit jako nepojmenované utvrzení povinnosti.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009

¹⁴⁰ LASÁK, Jan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře, s. 1283.

¹⁴¹ PATĚK, Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 28.

¹⁴² TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta*. Olomouc, 2013. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc, s. 75.

¹⁴³ HORÁK, Pavel, BŘÍZA, Petr. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony, s. 2072.

¹⁴⁴ HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. *Právní rozhledy*, 19/2015, s. 649.

4.2 Příklad č. 2: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě porušení povinnosti A zaplatí třetí osoba C pokutu osobě B

Oproti předchozímu příkladu, kdy smluvní pokuta (spíše tedy nepojmenované utvrzení povinnosti) byla sjednána ve prospěch třetí osoby, zde jde o ujednání o povinnosti třetí osoby splnit smluvní pokutu. Prvorepubliková úprava obecně umožňovala, aby byla třetí osoba ze smluvní pokuty oprávněná, ale i aby z ní byla povinna.¹⁴⁵ Dnes již o tomto nepanuje taková jistota, ale s ohledem na požadavek pohlízet na právní jednání spíše jako na platné než neplatné (§ 574 NOZ) je možno aplikovat třeba ustanovení o smlouvě o plnění třetí osoby upravené v § 1769 NOZ. Ujednání by však muselo splňovat podmínky v tomto ustanovení zakotvené, zejména tedy závazek osoby A, že se u osoby C přimluví, aby smluvní pokutu poskytla, a pokud ji C neposkytne, že sama osoba A nahradí škodu, která vznikla B.

Lze si také představit situaci, že bude takové ujednání pojato jako ručitelský závazek. Toto řešení se nabízí už při pohledu na zákonnou definici ručení v ustanovení § 2018, dle kterého se ručitelem stává ten, kdo věřiteli prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník svůj dluh nesplní. V této teorii však spatřuji dva základní nedostatky – první spočívá v tom, že smluvní pokuta nemusí být nutně vázána na nesplnění dluhu, ale může být postihem za porušení nějaké jiné povinnosti s plněním spojené. Druhý spočívá ve skutečnosti, že plněním ručitele dochází k uspokojení věřitele, zatímco při plnění smluvní pokuty zásadně trvá povinnost splnit hlavní povinnost. Je tedy zřejmé, že takovéto ujednání nelze pojímat jako ručení dle ustanovení § 2018 NOZ.

V tomto případě se přikláním k názoru, že půjde o nepojmenovaný institut, pomocí něž mohou strany povinnost utvrdit. Pokud totiž vezmeme v úvahu funkce, které má smluvní pokuta plnit, zcela chybí funkce motivační a sankční. Zbývá pouze uhrazovací funkce. K takové možnosti se vyjádřil i Nejvyšší soud, který rozhodl, že: *„Kromě zajišťovacích prostředků upravených v obchodním zákoníku nebo občanském zákoníku z roku 1964 mohou k zajištění závazků sloužit i jiná smluvní ujednání, popř. modifikace jednotlivých zajišťovacích prostředků.“*¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ ČECH, Petr. *(Bez)problémová smluvní pokuta?* [online]. Epravo.cz, 10. října 2011 [cit. 4. března 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/bez-problemova-smluvni-pokuta-77722.html>>

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. listopadu 2014, sp. zn. 23 Cdo 2239/2012

K názoru, že jde o nespécifický utvrzovací institut, se přiklání také Bezouška, který došel k závěru, že i když nejde o smluvní pokutu jako takovou, jde o institut podobný, přičemž mnohdy bude možné použít analogicky právní úpravu smluvní pokuty.¹⁴⁷

4.3 Příklad č. 3: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě odstoupení od smlouvy kupujícím A zaplatí kupující A smluvní pokutu prodávajícímu B

V tomto případě jde o ujednání, kde smluvní strana je zavázána plnit smluvní pokutu v případě, že odstoupí od smlouvy. Mám za to, že v této situaci je celkem jasné, že o smluvní pokutu nepůjde, neboť tu nelze sjednat pro případ výkonu práva (kterým odstoupení od smlouvy samozřejmě je). Nabízí se však otázka, zda lze takové ujednání klasifikovat jako ujednání o odstupném. Tuto možnost předestírá přímo důvodová zpráva k NOZ: „*Ujednají-li si strany, že dlužník zaplatí věřiteli určitou částku pro případ, že nastane jiná skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti, nepůjde sice o smluvní pokutu, nicméně půjde o platné ujednání, které se podle okolností posoudí jako ujednání o odstupném, případně jako ujednání nepojmenované smluvní klauzule.*“¹⁴⁸

Co se týče posouzení ujednání jako odstupného, odborná veřejnost se tomuto většinou nebrání,¹⁴⁹ na toto ujednání se pak bude vztahovat ustanovení upravující odstupné. Je také třeba nezapomínat na to, že se nelze zastavit u čistě jazykového výkladu, ale je třeba posuzovat ujednání i podle úmyslu stran – pokud je tedy z okolností zjevné, že strany chtěly sjednat odstupné, je zapotřebí jako odstupné takové ujednání klasifikovat. K problematice smluvní pokuty a odstoupení od smlouvy viz podkapitolu 3.5.

---

¹⁴⁷ BEZOUŠKA, Petr. Lze smluvní pokutou utvrdit cizí dluh? *NewsPRK*. 3/2015

¹⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 476.

¹⁴⁹ ŠABATA, Karel. Smluvní pokuta – vybrané problémy. *Obchodní právo*. 2018, 27(1), 29-44; shodně ONDREJOVÁ, Dana. *Průvodce uzavíráním smluv po rekonstrukci*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 246.

4.4 Příklad č. 4: Kupní smlouva mezi A a B obsahující ujednání, že v případě odstoupení od smlouvy prodávajícím B zaplatí kupující A smluvní pokutu prodávajícímu B

Tento případ se – podobně jako ten předchozí – zabývá situací, kdy k plnění smluvní pokuty má dojít v případě odstoupení od smlouvy. Skutečnost, že právo na zaplacení smluvní pokuty má strana odstupující, však zcela mění situaci. I když jsem v předchozím příkladu dospěla k názoru, že nejde o platně sjednanou smluvní pokutu, neboť dle platné právní úpravy nelze sjednat smluvní pokutu jako sankci za výkon práva, kterým odstoupení od smlouvy bezesporu je, zde se situace liší.

Lze si představit situaci, kdy si spolu dlužník a věřitel sjednají smluvní pokutu pro případ porušení nějaké smluvní povinnosti. Tato povinnost je pro věřitele natolik významná, že pokud k jejímu porušení dojde, jde o tak závažné porušení smluvní povinnosti, že věřiteli vzniká (ať už ze zákona, nebo na základě smlouvy) právo od smlouvy odstoupit. Ve smlouvě je pak obsaženo ujednání, že vznik práva na smluvní pokutu je vázán nejen na porušení povinnosti, ale i na další skutečnost – odstoupení od smlouvy věřitelem.

Podobný případ řešil v roce 2004 Nejvyšší soud, který došel k závěru, že: *„Ujednání o smluvní pokutě, jejíž zaplacení je vázáno na odstoupení prodávajícího od kupní smlouvy, je absolutně neplatné, i když důvodem odstoupení od smlouvy je prodlení kupujícího se zaplacením kupní ceny.“*¹⁵⁰ Stejně tak ještě v roce 2011 dospěl Nejvyšší soud k závěru, že: *„Je-li zaplacení smluvní pokuty vázáno v dané věci na odstoupení účastníka od smlouvy, byť odůvodněné porušením povinnosti druhé smluvní strany, jde o ujednání, které odporuje kogentnímu ustanovení § 544 odst. 1 obč. zák. a jako takové je podle § 39 obč. zák. neplatné.“*¹⁵¹ V obou případech soud použil argumentaci, že smluvní pokuta nemohla být platně sjednána z důvodu, že právo na její zaplacení je vázáno na odstoupení strany od smlouvy, tedy na výkon práva. Také rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 1. 2012, sp. zn. 33 Cdo 4025/2011 hovoří o absolutní neplatnosti takového ujednání pro rozpor se zákonem.¹⁵²

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. srpna 2004, sp. zn. 33 Odo 111/2004

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. ledna 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010

¹⁵² „Jestliže dle smluvního ujednání v okamžiku porušení smluvní povinnosti ještě nevzniklo právo na zaplacení smluvní pokuty, nýbrž toto právo bylo kumulativně spojeno až s následným odstoupením

Další velmi podobný případ řešil v nedávné době Nejvyšší soud.¹⁵³ Po více než sedmi letech zde konečně došlo k překonání do té doby ustálené soudní judikatury. Soud dospěl k poněkud odlišnému závěru, a to, že takové ujednání je možné, tedy že je možné vázat vznik práva na smluvní pokutu nejen na porušení smluvní povinnosti, ale současně s ním i na odstoupení od smlouvy z důvodu tohoto porušení věřitelem. Jak totiž ve svém článku trefně uvedl Hušek, není zde sankcionován výkon práva, neboť oprávněnou je strana odstupující, není proto důvod posuzovat ujednání jako neplatné.¹⁵⁴

---

oprávněného od smlouvy (byť pro porušení povinnosti druhé smluvní strany), je takové ujednání o smluvní pokutě absolutně neplatné pro rozpor se zákonem.“

¹⁵³ „Nelze proto setrvávat na dosavadních závěrech o absolutní neplatnosti takového právního jednání. Ujednání, které je pro povinnou stranu výhodnější, by bylo v takových případech zakázáno, a strany by byly nuceny sjednávat ujednání automatické, méně výhodné.“ – rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. října 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019

¹⁵⁴ HUŠEK, Jan. Smluvní pokuta – porušení povinnosti – výkon práva – odstoupení od smlouvy. *Obchodní právo*. 3/2020, s. 36.

Závěr

Jako cíl této práce jsem si stanovila podrobněji prozkoumat smluvní pokutu, zejména pak její problematické aspekty. O důležitosti institutu smluvní pokuty svědčí již samotný fakt, že je na našem území používán již od účinnosti Koldínova zákoníku v 16. století, i když se s postupem času měnila jeho podoba. Od doby zakotvení smluvní pokuty do našeho právního řádu, je tento institut hojně využíván. S tím je neoddělitelně spjata existence spousty otázek a nejasností kolem její aplikace. I když jde o tradiční institut soukromého práva, který známe stovky let, přesto panuje mnoho nejasností a odlišných názorů, na kterých se dosud často neshoduje ani odborná veřejnost. S ohledem na výše uvedené pro mě často bylo velmi náročné se k jednomu z názorů bez pochybností přiklonit.

Ve své práci jsem nejenže aplikovala účinnou právní úpravu, ale významnou pozornost jsem věnovala rovněž předchozí právní úpravě soukromého (resp. občanského a obchodního) práva v České republice, tedy předchozímu občanskému a obchodnímu zákoníku (OZ a ObchZ). Právě za účinnosti těchto právních předpisů totiž v rámci soudního rozhodování vznikla bohatá judikatura k tématu problematických aspektů smluvní pokuty, s tím, že značná část těchto rozhodnutí je použitelná i za současné právní úpravy. Na druhou stranu je třeba znovu zdůraznit, že oproti předchozí právní úpravě došlo i ke značným změnám, které významným způsobem modifikovaly úpravu smluvní pokuty. Považuji za důležité zmínit zejména zrušení dvojkolejnosti právní úpravy (a to nejen v oblasti právní úpravy smluvní pokuty), která je dle NOZ shodná jak pro „běžné“ občanskoprávní závazkové vztahy, tak i pro závazky obchodního charakteru, které dříve vyčleňoval k samostatné úpravě právě ObchZ.

Díky rekodifikaci soukromého práva v České republice je tak smluvní pokuta upravena jednotně pro celé soukromé právo a stojí na třech základních pilířích, kterými jsou moderace smluvní pokuty jako obecný institut, možnost neformálního sjednání smluvní pokuty a objektivní odpovědnost dlužníka za porušení povinnosti. Velká změna spočívá taktéž ve vynětí smluvní pokuty ze zajišťovacích institutů a její zařazení mezi utvrzující nástroje.

Co se týče obsahu této práce, v první kapitole jsem se zabývala krátkým vysvětlením pojmu a funkcí smluvní pokuty, druhá kapitola byla pojata jako stručný

popis historie smluvní pokuty v českém právu. Třetí kapitola, která je nejobsáhlejší z celé práce, se zabývala spornými otázkami, které vznikají v souvislosti s aplikací smluvní pokuty. Značný důraz jsem kladla zejména na možnost moderace smluvní pokuty, a to zejména ve smyslu jejího snížení soudem. Pozornost jsem však věnovala i možnosti jejího eventuálního zvýšení soudem, například v situaci, kdy smluvní pokuta plní funkci paušalizované náhrady škody, ale vzhledem k okolnostem, závažnosti porušení smluvní povinnosti a případně skutečně vzniklé škodě (resp. újmě), je tato v konečném důsledku naopak nepřiměřeně nízká. Jednotlivé poznatky, ke kterým jsem dospěla zejména v kapitole třetí této práce, jsem následně v prakticky zaměřené kapitole čtvrté aplikovala na čtyři konkrétní případy, ke kterým dochází, respektive by dojít mohlo. Pokusila jsem se přitom na těchto specifických případech demonstrovat způsoby, jak by bylo možno tyto situace řešit, a zároveň jsem se jejich prostřednictvím snažila poukázat na některá nevhodná rozhodnutí Nejvyššího soudu. Tato (čtvrtá) kapitola tak ukazuje, že ačkoliv se často může smluvním stranám zdát, že si sjednaly smluvní pokutu, ne vždycky tomu tak ve skutečnosti bude, tedy ne vždycky se jejich konkrétní ujednání posoudí jako smluvní pokuta.

Na základě toho, k čemu jsem jednak studiem příslušných pramenů, jednak i při psaní této práce došla, se domnívám, že by si institut smluvní pokuty obecně zasloužil mnohem podrobnější právní úpravu, než jaké se mu dostalo (v NOZ smluvní pokutu upravuje pouhých pět ustanovení). Obsahově je přitom smluvní pokuta oblastí velmi rozsáhlou, která by si širší zákonnou úpravu nepochybně zasloužila, a to i s ohledem na četnost jejího využívání. Smluvní pokutu si často jako ujednání do smlouvy vkládají i laici, kteří nemají širší ponětí o právních následcích jejího sjednání, a nevědomky se tak mj. mohou například zbavit možnosti požadovat náhradu škody, pakliže nevyloučí ustanovení § 2050 NOZ. Ačkoliv je obecným právním principem, že práva náleží bdělým, mám za to, že nelze chtít po adresátech právních norem, respektive zde obecně po adresátech ustanovení týkajících se smluvní pokuty v NOZ, aby tuto problematiku studovali v judikatuře či odborné literatuře. Domnívám se, že alespoň o trochu obsáhlejší právní úprava by napomohla lepšímu chápání tohoto praktického utvzovacího institutu, a snad by i snížila množství sporů a nejasností, která v souvislosti s ním vznikají.

Seznam použité literatury

Právní předpisy

Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky

Občanský zákoník Spolkové republiky Německo; („*Bürgerliches Gesetzbuch*“) přijatý dne 18. 8. 1896

Patent císaře Františka I. č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský pro dědičné německé země spojené v rakouské monarchii (německy *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*).

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

Vyhláška č. 175/2000 Sb., Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu

Zákon č. 40/1964 Sb., občiansky zákonník, (různá časová znění)

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (různá časová znění)

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (různá časová znění)

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník

Zákon č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění platném k 31. 12. 2013

Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Literatura

BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, MAREK, Karel a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky. Cenné papíry*. Praha: C.H. Beck, 1996. 520 s.

BEZOUŠKA, Petr. *Postavení a ochrana věřitele v novém soukromém právu: aktuální otázky*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Srovnávací komentář. 100 s.

ELIÁŠ, Karel. *Obchodní zákoník: praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. 4. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2004. 946 s.

FALDYNA, František, HUŠEK, Jan, POHL, Tomáš. *Zajištění a zánik obchodních závazků*. 2., rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007. 223 s.

- FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl. (§ 488 až 880)* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 1692 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář.* V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. 1344 s.
- JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského: spolu s krátkou jich sumou /od Pavla Krystyana z Koldína.* 5. vydání. Praha: Věšhrd, 1876. 511 s.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 408 s.
- KINDL, Milan. *Zajištění a utvrzení dluhů.* 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2016. s 528.
- KINDL, Milan, ROZEHNAL, Aleš. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 320 s.
- KRČMÁŘ, Jan a Bedřich ANDRES, SPÁČIL, Jiří, ed. *Právo občanské. [III], Právo obligační. 4., dopl. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, Klasická právnícká díla. 413 s.
- LAVICKÝ, Petr, POLIŠENSKÁ, Petra. *Zajištění a utvrzení dluhů.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. 309 s.
- MELZER, Filip, a kol: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081.* Praha: Leges, 2018, 1728 s.
- ONDREJOVÁ, Dana. *Průvodce uzavíráním smluv po rekodifikaci.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 456 s.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 28, Doplnky.* Praha: J. Otto, 1909, 1149 s.
- PATĚK, Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 124 s.
- PELIKÁN, Martin. *Zajištění a utvrzení dluhu v praxi.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. Právo prakticky. 416 s.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. *Komentář k obchodnímu zákoníku.* Díl 3, A. Praha: Linde, 1996. 959 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN Vladimír. *Občanský zákoník: komentář.* Praha: C.H. Beck, 2017, Beckova edice komentované zákony. 3053 s.
- PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy.* Praha: ASPI Publishing, 2006. 336 s.

PRAŽÁK, Zbyněk, FIALA, Josef, HANDLAR, Jiří. *Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku: komentář k § 1721-2893 OZ podle stavu k 1. 4. 2017 ve znění zákona č. 460/2016 Sb.* Praha: Leges, 2017. 1696 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 6. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. 1448 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. II, § 460-880. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře. 2471 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek V, (§ 1721 až 2520). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Kodex. 1700 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek VI (§ 2521-3081, *relativní majetková práva 2. část*) Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 1516 s.

TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v ČR a Evropě*. Praha: Leges, 2015. 232 s.

TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012. 128 s.

TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013. 200 s.

VOJČÍK, Peter a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. 3. Vydání. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 1282 s.

Články

BEZOUŠKA, Petr. Lze smluvní pokutou utvrdit cizí dluh? *NewsPRK*. 3/2015

ČECH, Petr. *(Bez)problémová smluvní pokuta?* [online]. Epravo.cz, 10. října 2011 [cit. 4. března 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/bez-problemova-smluvni-pokuta-77722.html>>

ČECH, Petr. Smluvní pokuta versus úrok z prodlení. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 21

DIVÍŠEK, František. KRÁLOVÁ, Michala. *Moderace smluvní pokuty po provedení zápočtu*. [online]. Epravo.cz, 22.června 2018 [cit. 26. února 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moderace-smluvni-pokuty-po-provedeni-zapocetu-107761.html>>.

HANDLAR, Jiří. Účinky započtení a jejich úprava v občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 13-14/2018, s. 480

HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. *Právní rozhledy*, 19/2015, s. 649

HUŠEK, Jan. Smluvní pokuta – porušení povinnosti – výkon práva – odstoupení od smlouvy. *Obchodní právo*. 3/2020, s. 36

JURIŠOVÁ, Kristýna. *Zmluvná pokuta: občianske právo verzus obchodné právo* [online]. www.pravnenoviny.sk, 10. srpna 2017 [cit 24. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.pravnenoviny.sk/obcianske-pravo/zmluvna-pokuta-obcianske-pravo-verzus-obchodne-pravo>>

KOLMAČKA, Viktor. O moderaci započtené smluvní pokuty jako protipohledávky. *Obchodní revue*, 3/2019, s. 57

KOVÁČOVÁ, Anna. Smluvní pokuta v občanskoprávních vztazích. *Právní fórum*. 8/2012, s. 355

KOVAŘÍK, Zdeněk. Smluvní pokuta. *Právní rozhledy*. 9/1999, s. 454

KRENK, Michal. Smluvní pokuta. *Obchodní právo*. 3/2017, s. 1

MALIŠ, Daniel. *Nepřípustnost jednostranného započítávání „nejistých nebo neurčitých“ pohledávek*. [online]. Epravo.cz, 3. února 2015 [cit. 5. května 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nepripustnost-jednostranneho-zapocitavani-nejistych-nebo-neurcitych-pohledavek-96893.html>>

NOVÁČEK, Roman. Přiměřenost smluvní pokuty a moderační právo soudu. *Právní rozhledy*. 4/2002, s. 118-119.

PATĚK, Daniel. Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty). *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 8, s. 294 - 297.

PATĚK, Daniel. Paušalizovaná náhrada škody a smluvní pokuta. *Právní rozhledy*, 21/2017, s. 725

PETR, Bohuslav. Ještě jednou k problematice smluvních pokut. *Právní rozhledy*, 4/1999, s. 203

SLOVÁČEK, Jiří, PROVAZNÍK, Jan. K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy. *Právní rozhledy*. 20/2013, s. 687

ŠABATA, Karel. Smluvní pokuta – vybrané problémy. *Obchodní právo*. 2018, 27(1), 29-44.

ŠILHÁN, Josef. Započtení pohledávky „nejisté nebo neurčité“. *Právní rozhledy*, 22/2018, s. 763

ŘIČÁNEK, Matěj. *Přelomové rozhodnutí Nejvyššího soudu k otázce moderační jednostranně započtené smluvní pokuty* [online]. Epravo.cz, 24. července 2018 [cit. 21. února 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/prelomove-rozhodnuti>>

nejvyssiho-soudu-k-otazce-moderace-jednostranne-zapoctene-smluvni-pokuty-107948.html>

Judikatura

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. Pl. ÚS 33/2000

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. března 1997, sp. zn. 8 Co 2675/96

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 64 Co 403/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. ledna 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. května 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. dubna 2002, sp. zn. 33 Odo 96/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. října 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. června 2003, sp. zn. 33 Odo 131/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. ledna 2004, sp. zn. 32 Odo 400/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. srpna 2004, sp. zn. 33 Odo 111/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. května 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. srpna 2006, sp. zn. 32 Odo 1007/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. prosince 2006, sp. zn. 29 Odo 1105/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. července 2007, sp. zn. 32 Odo 1299/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 681/2006, 21 Cdo 682/2006

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. března 2009, sp. zn. 26 Cdo 4988/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 32 Cdo 1002/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. března 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. ledna 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. dubna 2011, sp. zn. 32 Cdo 529/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. května 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. října 2011, sp. zn. 32 Cdo 4469/2010

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. října 2011, sp. zn. 33 Cdo 4272/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. ledna 2012, sp. zn. 33 Cdo 4025/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. 32 Cdo 3622/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. listopadu 2014, sp. zn. 23 Cdo 2239/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. března 2018, sp. zn. 33 ICdo 45/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. dubna 2018, sp. zn. 31 Cdo 927/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. srpna 2018, sp. zn. 33 Cdo 613/2018-88

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. listopadu 2018, sp. zn. 33 Cdo 2227/2018

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. října 2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. července 2000, sp. zn. 30 Cdo 2247/99

Kvalifikační práce

TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta*. Olomouc, 2013. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta. Vedoucí práce prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k Zákonu č. 163/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dostupná na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Abstrakt

Tématem této práce je smluvní pokuta, konkrétně její problematické aspekty. Hlavním cílem práce je zaměřit se na problematické aspekty, které při četné aplikaci tohoto institutu mohou nastat. V práci je také reflektován historický vývoj, který je pro pochopení tohoto institutu velmi důležitý.

První dvě kapitoly jsou ryze teoretické, zato zbylé dvě se více věnují konkrétním aplikačním problémům. S ohledem na to, že lze ujednání o smluvní pokutě nalézt ve velkém množství smluv, je jasné, že tato často stojí vedle jiných institutů (např. náhrada škody, nebo úroky z prodlení), mnohdy je třeba řešit jejich společné fungování.

V práci jsem došla k závěru, že ač je nynější občanský zákoník právním předpisem, který se snaží naplňovat autonomii vůle, něco mu lze přeci jen vytknout. I přesto, že není možné, aby bylo v zákoně upraveno naprosto vše a platí princip, že bdělým náleží práva, domnívám se, že je třeba (nejen) u smluvní pokuty alespoň zvážit rozpracování smluvní pokuty v zákoně tak, aby si jeho adresáti mohli být jistější ohledně svých práv a povinností a z nich plynoucích následků již při pohledu do samotného právního předpisu (nikoli až při složitém vyhledávání v četné judikatuře, či ještě četnější odborné literatuře).

Abstract

The topic of this thesis is the contractual penalty, specifically the problematic aspects of such penalties. The main aim of the thesis is to focus on the problematic aspects that may occur in the various applications of this institute. The thesis also explores the historical development, which is very important for understanding this institute.

The first two chapters are purely theoretical, while the remaining two focus on specific application problems. As provisions concerning contractual penalties can be found in a great many agreements, it is clear that these are often stipulated alongside other institutes (such as damage compensation or interest on arrears), and in many cases it is necessary to resolve how such provisions work together.

In this thesis I have come to the conclusion that although the current Civil Code is a piece of legislation that strives to fulfil the autonomy of the will, attention may be drawn to certain shortcomings. Despite the fact that it is impossible for the law to cover absolutely everything and that the principle is that the laws of the vigilant are written, I assume that in the case of (not only) contractual penalties it is necessary to at least consider reworking the concept of contractual penalties in the law to give its addressees greater certainty regarding their rights and obligations and their associated consequences from merely reading the actual legislation (not requiring a complicated search in the extensive case law, or in the even more extensive professional literature).

Klíčová slova a název práce v anglickém jazyce

Klíčová slova

Smluvní pokuta, soudní moderace, zajištění a utvrzení dluhů, nový občanský zákoník

Key words

Contractual penalty, judicial moderation, securing and corroboration of debts, new civil code

Název diplomové práce v anglickém jazyce:

The problematic aspects of contractual penalty